

T.C.

ALTINBAŞ ÜNİVERSİTESİ

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Psikoloji Anabilim Dalı

**ARKADAŞLIK İLİŞKİLERİNDE KALIP
YARGILAR ÖLÇEĞİ'NİN GENÇ YETİŞKİN
ÖRNEKLEMİNDE GÜVENİRLİK VE
GEÇERLİLİĞİNİN TEST EDİLMESİ**

Gönül BERRAK GİRİŞKEN

Yüksek Lisans Tezi

Dr.Öğr.Üyesi Büşra ALPARSLAN ÖZÇEKER

İstanbul, 2023

**ARKADAŞLIK İLİŞKİLERİNDE KALIP YARGILAR ÖLÇEĞİ'NİN
GENÇ YETİŞKİN ÖRNEKLEMİNDE GÜVENİRLİK VE
GEÇERLİLİĞİNİN TEST EDİLMESİ**

Gönül BERRAK GİRİŞKEN

Psikoloji Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

ALTINBAŞ ÜNİVERSİTESİ

2023

Gönül BERRAK GİRİŞKEN tarafından hazırlanmış ve 29/04/2023 tarihinde sunulmuş ARKADAŞLIK İLİŞKİLERİNDE KALIP YARGILAR ÖLÇEĞİ'NİN GENÇ YETİŞKİN ÖRNEKLEMİNDE GÜVENİRLİK VE GEÇERLİLİĞİNİN TEST EDİLMESİ başlıklı tez Psikoloji Anabilim Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak **oy birliği** ile kabul edilmiştir.

Dr. Öğr. Üyesi Büşra
ALPARSLAN ÖZÇEKER

Danışman

Tez Savunma Sınavı Jüri Üyeleri:

Dr. Öğr. Üyesi Büşra ALPARSLAN
ÖZÇEKER

Psikoloji Bölümü
Altınbaş Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Ayşegül GÜNER
ALGAN

Psikoloji Bölümü,
Altınbaş Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Gonca NEBİOĞLU

Psikoloji Bölümü,
Süleyman Demirel
Üniversitesi

Bu tezin Yüksek Lisans tezi olarak bütün şartları sağladığımı beyan ederim.

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü kabul tarihi: ____/____/____

Bu tezdeki tüm bilgilerin akademik kurallara ve etik davranışlara uygun olarak edinildiğini ve sunulduğunu beyan ederim. Ayrıca, bu kuralların ve davranışların gerektirdiği şekilde, bu çalışmada, orijinal olmayan tüm materyalleri ve sonuçları tamamen alıntı yaptığımı ve referans gösterdiğimi de beyan ederim.

Gönül BERRAK GİRİŞKEN

İmzası

ÖNSÖZ

Yüksek lisans dersleri ve Tez sürecinde desteğini hiç esirgemeyen, çocuklarımızın sorumluluğunu fazlasıyla alarak bana çalışma ortamı oluşturan sevgili eşim Emrah GİRİŞKEN'e ayrıca anne yarısı biricik teyzemiz Semra BERRAK ve canım arkadaşım Meryem BÜYÜKBAYRAM öncelikli olmak üzere tüm ailem ve dostlarıma vermiş oldukları katkılarından dolayı ve Danışman Hocam Dr. Öğr. Üyesi Büşra ALPARSLAN ÖZÇEKER'e tez sürecinde beni yalnız bırakmayarak tüm tecrübe ve bilgi birikimiyle yanımda olması nedeniyle katkıları için sonsuz teşekkürler.

ÖZET

ARKADAŞLIK İLİŞKİLERİNDE KALIP YARGILAR ÖLÇEĞİ'NİN GENÇ YETİŞKİN ÖRNEKLEMİNDE GÜVENİRLİK VE GEÇERLİLİĞİNİN TEST EDİLMESİ

BERRAK GİRİŞKEN, Gönül

Yüksek Lisans Tezi, Psikoloji Anabilim Dalı, Altınbaş Üniversitesi

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Büşra ALPARSLAN ÖZÇEKER

Tarih: Nisan/2023

Sayfa: 65

Bu çalışmada “Arkadaşlık İlişkilerinde Kalıp Yargılar Ölçeği'nin” genç yetişkin örnekleminde güvenirlik ve geçerliliğinin test edilmesi amaçlanmıştır. “Arkadaşlık ilişkilerinde Kalıp Yargılar Ölçeği'nin” genç yetişkin örnekleminde güvenirlik ve geçerliliğinin test edilmesi amacıyla yapılan bu araştırma nicel verilere dayalı keşfedici ilişkisel tarama modellerinde tasarlanmıştır. Araştırmanın evreni ,18-30 yaş arası genç yetişkinlerden oluşmaktadır. Evren ise örnekleme yer alan ve araştırmaya katılmaya gönüllü olan 365 bireyden oluşmaktadır. Araştırmada örneklem sayısı yapılacak olan faktör analizi göz önünde bulundurularak ölçek madde sayısının 10 katı şeklinde belirlenmiştir. Arkadaşlık ilişkilerinde kalıp yargılar ölçeğinin 16 maddesi olduğu için 10 katı 160 birey olarak bulunmuştur. Yapılan araştırmada imkan dahilinde olduğu için 365 bireye ulaşılmıştır. Yapılan analizler sonucunda “Arkadaşlık İlişkileri Kalıp yargılar Ölçeği” genç yetişkinler örnekleminde 10 madde ve 3 alt boyutlu bir yapı elde edilmiştir. Elde edilen bu yapının yapı geçerliliği olduğu tespit edilirken uyum geçerliliği için yapılan “Arkadaşlık İlişkilerinde İlgili Kalıp yargılar Ölçeği” ile “Romantik ilişkilerde Kalıp Yargılar Ölçeği” arasında anlamlı ilişki olmadığı ve uyum geçerliliğinin olmadığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Arkadaşlık İlişkileri, Kalıp Yargılar, Genç Yetişkin, Romantik İlişkiler, Güvenirlik ve Geçerlilik.

ABSTRACT

TESTING THE RELIABILITY AND VALIDITY OF THE SCALE OF JUDGMENTS IN FRIENDLY RELATIONS IN A SAMPLE OF YOUNG ADULTS

BERRAK GİRİŞKEN, Gönül

M.A. Department of Psychology, Altınbaş University,

Supervisor: Asst.Prof.Dr.Büşra ALPARSLAN ÖZÇEKER

Date: April/2023

Pages: 65

In this study, it was aimed to test the reliability and validity of the Stereotypes in Friendship Scale in a young adult sample. This research, which was conducted to test the reliability and validity of the Stereotypes in Friendship Scale in a young adult sample, was designed in exploratory relational screening models based on quantitative data. The population of the research consists of young adults between the ages of 18-30. The universe consists of 365 individuals included in the sample and volunteering to participate in the research. In the study, the number of samples was determined as 10 times the number of items in the scale, taking into account the factor analysis to be made. Since the scale of stereotypes in friendship relations has 16 items, it was found to be 160 individuals with 10 times. In the research, 365 individuals were reached as it was possible. As a result of the analyzes made, 10 items and 3 sub-dimensions were obtained in the sample of young adults in the Friendship Relations Stereotypes Scale. While it was determined that this structure had construct validity, it was determined that there was no significant relationship between the Stereotypes Related to Friendship Relations Scale and the Stereotypes in Romantic Relationships Scale, which was used for concordance validity, and that there was no concordance validity.

Keywords: Friendship relations, Stereotypes, Young adult, Romantic Relationships, Reliability and Validity.

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET	vi
ABSTRACT	viii
ŞEKİL LİSTESİ	xiii
1.GİRİŞ.....	1
1.1 ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ.....	1
1.2 ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ	4
2.GENEL BİLGİLER	6
2.1 ARKADAŞLIK İLİŞKİLERİ	6
2.1.1 Arkadaşlığın Oluşum Aşamaları	7
2.1.1.1 Bağlantı	8
2.1.1.2 İlişki.....	9
2.1.1.3 Yakınlık.....	10
2.1.1.4 Bozulma.....	10
2.1.1.5 Onarma	10
2.1.1.6 Çözülme.....	11
2.1.2 Arkadaşlık Teorileri	12
2.1.2.1 Büyük arkadaşlık yaklaşımı	12
2.1.2.2 Modern arkadaşlık yaklaşımı	12
2.2 ARKADAŞLIK TÜRLERİ.....	13
2.2.1 Sıradan Arkadaş	14
2.2.2 Yakın Arkadaş.....	15
2.2.3 En İyi Arkadaş.....	16
2.2.4 Çalışma İlişkileri	16
2.2.5 E-Arkadaş (İnternet Arkadaşlığı)	17
2.3 ROMANTİK İLİŞKİLER	18

2.4 KALIP YARGILAR	20
2.4.1 Kalıp Yargılar Kavramı.....	20
2.4.1.1 Kalıp yargılarla ilgili farklı yaklaşımlar	23
2.4.2 Arkadaşlık İlişkilerinde Kalıp Yargılar	25
2.4.3 Romantik İlişkilerde Kalıp Yargılar.....	26
3.GEREÇ ve YÖNTEM	30
3.1 ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ.....	30
3.2 ARAŞTIRMANIN EVREN ÖRNEKLEMİ	30
3.3 ARAŞTIRMANIN VARSAYIM VE SINIRLILIKLARI	30
3.3.1 Araştırmanın Temel Varsayımları.....	30
3.3.2 Araştırmanın Başlıca Sınırlılıkları	30
3.4 VERİ TOPLAMA ARAÇLARI.....	31
3.4.1 Demografik Form.....	31
3.4.2 Arkadaşlık İlişkilerinde Kalıp Yargılar Ölçeği	31
3.4.3 Romantik İlişkiler ile İlgili Kalıp Yargılar Ölçeği	32
3.5 VERİ ANALİZİ	32
4.BULGULAR	33
4.1 ARAKADAŞLIK İLİŞKİLERİNDE KALIP YARGILAR ÖLÇEĞİ GEÇERLİLİK GÜVENİLİRLİK ANALİZİ	34
4.2 ROMANTİK İLİŞKİLER ÖLÇEĞİNE İLİŞKİN GÜVENİLİRLİK VE NORMAL DAĞILIM SINAMASI.....	40
4.2.1 Güvenilirlik Analizi.....	40
4.2.2 Normal Dağılım Sinaması	40
5.TARTIŞMA ve SONUÇ	43
REFERANSLAR	46
EK A	55

TABLO LİSTESİ

Sayfa

Tablo 4.1: Katılımcı Bireylerin Demografik Özelliklerinin Dağılımı.....	33
Tablo 4.2: KMO Bartlet Testi.....	34
Tablo 4.3: Madde Toplam Madde Analizi.....	35
Tablo 4.4. Madde Analizi.....	36
Tablo 4.5: Açıklayıcı Faktör Analizi.....	37
Tablo 4.6: Doğrulayıcı Faktör Analizi Uyum iyiliği İndeksleri.....	39
Tablo 4.7: Güvenilirlik Analizi.....	40
Tablo 4.8: Normal Dağılım Sınaması.....	40
Tablo 4.9: Romantik ilişkiler ile ilgili Kalıp Yargılar Ölçeği ve Arkadaşlık İlişkilerinde Kalıp Yargılar Ölçeği Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi.....	41

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa

Şekil 4.1: Arkadaşlık İlişkilerinde Kalıp Yargılar Ölçeği Path Diyagramı	38
--	----

1. GİRİŞ

1.1 ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ

İnsan doğasının gelişmesi ve insanların sosyal davranışları, yaşadığı kültür ve toplumun etkisiyle şekillenmektedir. Her insan kendi yaşam biçimini bir kültür ve toplum içerisinde aktif bir şekilde yaşayarak öğrenmektedir. Bu süreçlerde içinde yaşanan kültürün değerlerinin içselleştirilip bir kimlik oluşturulduğu görülmektedir (Kurnaz, 2021). Bu kimliğin bireyin psikolojik ve fizyolojik doğasıyla sosyal grup, oluşum ve kurumların kaynaşmasının bir ürünü olarak değerlendirmek mümkündür. Böylelikle birey, birlikte yaşadığı kültür veya toplumda sosyal-kültürel bir kimlik kazanıp grup ve kurumlarla kaynaşmaktadır. Sosyalleşme şeklinde isimlendirilen bu durum, bireyin duygusal, davranışsal ve bilişsel gelişimini, yaşamda alacağı sosyal roller ve mevkileri, bu rol ve yerlerin kendisinden beklenen beceri ve davranışları, değerleri ve inançları öğrenmesi; sosyalleşme süreçleri olarak ifade edilmektedir (Ergun, 1994).

Bireyin çevresi ile etkili bir iletişimde bulunması ve uyumlu olması günümüzde diğer zamanlardan daha önemli ve zorunluluk gerektiren bir durum olmuştur. Bunun sebebi sosyal davranış analizlerinde sosyal uyarmanın objektif ve fiziksel dinamik ve özelliklerinin, sübjektif dinamik ve özelliklerine göre sürekli olarak göreceli bir şekilde daha düşük düzeyde anlamlı görülmesidir (Bilgin, 1995). Bireyin tepkisiyle objektif ya da fiziksel gerçekliğin arasında araç rolü oynayan sosyalleşme süreçlerini tanımadan; insan eylemlerini ve bu eylemlerin yarattığı sosyal davranışları tanımlamak zordur. İnsanlar, hayatındaki diğer insanlar ve gruplar, toplumları bazı tiplere ve türlere ayırarak onları anlamlandırma eğilimi sergilemektedirler. Kalıp yargı olarak da isimlendirilen bu eğilimler insan yaşamının bir çok yönünü ilgilendirmekte ve yaşamı etkilemektedir (Tutkun ve Koç, 2008). Kalıp yargılar, kimlik oluşumunun süreç ve içeriğini yönlendiren bağlamsal bir faktör olmakla birlikte kimlik gelişimi için itici bir gücü oluşturmaktadır (Kınlı ve Kınlı, 2019, s.55).

Erik Erikson psikososyal gelişim dönemleri incelendiğinde 12-21 yaş aralığını 5. dönem olan kimlik kazanmaya karşılık kimlik karmaşası dönemi ve 21-30 yaş aralığını ise 6. dönem olan Yakınlığa Karşı Yalıtılmışlık (Yalnızlık) dönemi olarak nitelendirmiştir. (Arslan 2008). Genç yetişkinler Erikson'un gelişim dönemlerine göre

değerlendirdiğimizde kimlik kazanmaya karşılık kimlik karmaşası döneminin sonuna yakın ve Yakınlığa Karşı Yalıtılmışlık (Yalnızlık) dönemi içerisinde oldukları söylenebilir.

Erikson psiko-sosyal gelişim dönemlerinin olan 5. Dönemi olan “kimlik kazanmaya karşılık kimlik karmaşası” dönemine vurgu yaparak bu dönemin, kendinden önce yaşanan dört dönemin kazanımlarının tekrardan ortaya çıktığı ve bireyin bu kazanımlar üzerine düşündüğü ve yaşadığı toplumla bu kazanımlarını bütünleştirmeye çalıştığı bir dönem olduğunu ifade etmektedir. (Arı, 2008, doktora tezi).

Kimlik kazanmaya karşı kimlik karmaşası döneminde her genç Sarsılmaz arkadaşlıklar kurma yoluyla, yakın ilişkilerde benimseneceğine olan güvenini ve geleceğe yönelik umudunu sağlamlaştırmak gibi temel uğraşlar içerisinde (Dereboy, 1993).

Kimlik duygusu yeterince oturmuş genç birey erişkin olarak yaşam hazır olduğunu duyumsayabilir. Bu nedenle gençliklerinin sonuna yaklaşmış bireylerin kimlik duygusunun tam oturmaması bir sorun teşkil eder ve bireyin uyum sorunları göstermesini sebebiyet verir. (derebey ve Derebey, 1997) Bu nedenle genç yetişkinlerde arkadaşlık ilişkilerinde kalıp yargıların incelenmesi önem taşımaktadır.

Sosyal ilişkiler bağlamında arkadaşlık, insanlar arasındaki en önemli ve yaygın ilişki türlerinden biridir. Arkadaşlık, insanların birbirleriyle duygusal bağlar kurdukları, sosyal destek sağladıkları, iletişim kurdukları ve birlikte zaman geçirdikleri bir ilişki biçimidir. Arkadaşlık, sosyalleşmenin önemli bir yönüdür. İnsanlar, arkadaşlarının yanında bulunarak sosyal etkileşimlere katılır, başkalarıyla iletişim kurar ve sosyal becerilerini geliştirir. Arkadaşlık ilişkileri, bireylerin sosyal dünyayı keşfetmesi ve sosyal rollerini anlaması için bir fırsat sağlar (Aytaç ve Mehmet, 2020, s. 3235).

Arkadaşlık, ortak olan davranış kalıpları ile tutumları paylaşıldığı; yeni davranış kalıpları ve tutumların oluşturulduğu en küçük toplumsal birim şeklinde tanımlanır (Çelik, Batik ve Özcan, 2016). İnsan özünün ne tarz ihtiyaçlara sahip olduğu konusunda yaptıkları son araştırmalarda kişinin özünde mevcut ihtiyaçlardan birisinin de arkadaşlık olduğu görülmüştür (Allgood, 2008). Yapılan araştırmalara bakıldığında, arkadaşlığın insanın hayatı boyunca önemli olduğu aktarılmakla birlikte; arkadaşlığın gelişimsel işlevlerinin belirlendiği görülmektedir. İlk başta arkadaşlar duygusal ve bilişsel kaynaklar olarak kişinin kendisini iyi hissetmesi ve benlik saygısı duygusunu kazandırmasında önemli rol oynamaktadır. İkinci olarak da arkadaşların birbirlerini sosyalleştirdiği ve yaş ile ilişkili

görevlerin gerçekleştirilmesinde etkin oldukları görülmektedir. Üçüncü olarak da destek verme ve yakınlık sağlama konusunda gelişime fayda sağlamaktadır (Hartup ve Stevens 1997, s. 336).

Avrupa ve Amerika’da kalıp yargıları konusundaki araştırmaların genelde sosyal davranışlar üzerinde yapıldığı; ilk yapılan kalıp yargılarına ilişkin çalışmanın ise etnik gruplara yönelik olduğu görülür. Gündoğdu (2003), sonraki çalışmalarda cinsiyet algılarıyla ilgili kalıp yargılar, sosyal kimlik teorisi ve dış grup algısına göre kalıp yargılar konusunda ilgili çalışmaların yapıldığı belirtmektedir.

Türkiye’de doğrudan arkadaşlık ilişkilerinde kalıp yargılara ilişkin bir araştırma ya da ölçme aracı konusundaki ilk çalışmanın Çelik vd. (2016) ait olduğu görülmektedir. Türkiye’de arkadaşlık ve kalıp yargılar çalışmalarının, ilköğretim çağındaki çocuklarının arkadaşlık konusundaki seçim ve görüşleri, cinsiyet rolleriyle ilgili farklı kalıp yargıların saldırganlığa etkileri, anne-baba tutumlarıyla arkadaşlık ilişkileri, erken çocukluk dönemindeki çocukların cinsiyet özelliklerine ilişkin, lise öğrencilerinin arkadaşlık ilişkileri, mesleklere yönelik kalıp yargılar, sosyolojik anlamda kadınlar ile ilgili kalıp yargılar, arkadaşlık ilişkisinde mizah duygusu gibi konuların üzerinde yapıldığı tespit edilmiştir (Çevik, 2007; Dinçer, 2008; Gündoğdu, 2003; Kahraman, 2008; Özdemir, 2006; Meydaneri, 2006; Tok, 2001; Uşaklı, 2006; Tutkun ve Koç, 2008). Arkadaşlık ilişkilerinde kalıp yargıların genç yetişkin örneklemindeki sonuçları nelerdir? bu çalışmanın problem durumu olarak belirlenmiştir. Bu anlamda çalışmada Çelik vd (2016) tarafından geliştirilen Arkadaşlık İlişkilerinde Kalıp Yargılar Ölçeği, genç yetişkin örnekleminde güvenilirlik ve geçerliliği test edilmiştir. Ayrıca uyum geçerliliği için Romantik İlişkilerde kalıp Yargılar Ölçeği ile ilişkisine bakılmıştır.

Genç yetişkinlerden eş seçme, eş ile yaşama ve aile kurma gibi gelişim görevlerini başarmaları beklenmektedir (Havighurst 1956). Erikson (1993)’a göre bu dönemde yakınlığa karşı yalıtılmışlık yaşamak sağlıklı bir şekilde üstesinden gelinmesi gereken bir yaşam görevidir. Bunu başaran genç yetişkinler olumlu kimlik kazanacak, ilişki kurma ve ilişkiyi sürdürme konusunda beceriye sahip olacaktır. Genç yetişkinlik döneminde romantik ilişki kurmanın ve bundan doyum sağlamanın ayrı bir öneme sahip olduğu düşünülmektedir. Sağlıklı romantik ilişkilerin bireylerin zihinsel, fiziksel ve ruhsal sağlıkları için iyi oluş ve mutluluklarını artırıcı ve koruyucu bir faktör olduğu dile

getirilmektedir (Dush ve Amato, 2005; Fincham ve Beach, 2006). Bu bağlamda genç yetişkinlerde , arkadaşlık ilişkileri ile romantik ilişkilerin birbirine paralel kalıp yargılara sahip olup olmadığı incelenmiştir.

Genç yetişkinler, kendi kimliklerini ve bağımsızlıklarını keşfederken, sosyal çevreleri ve arkadaşlık ilişkileri büyük bir rol oynar. Arkadaşlık ilişkileri, genç yetişkinlerin romantik ilişkilerdeki gibi duygusal destek ve paylaşım bulduğu bir alandır. Arkadaşlık ilişkileri, genç yetişkinlerin sosyal becerilerini geliştirmeleri için bir fırsat sunar. İyi arkadaşlık ilişkileri, iletişim, empati, iş birliği ve çatışma çözme gibi becerilerin geliştirilmesine katkı sağlar. Bu beceriler, genç yetişkinlerin sosyal etkileşimlerde başarılı olmalarını ve sağlıklı ilişkiler kurmalarını destekler. Arkadaşlar, birbirlerinin duygularını anlar, kabul eder ve destekler. Bu, gençlerin özgüvenlerini artırır ve benlik saygılarını güçlendirir. Arkadaşlar arasında ortak ilgi alanları, değerler ve deneyimler paylaşılır. Gençlerin sosyal aidiyet duygusunu geliştirir ve sosyal destek ağları oluşturur. Tüm bu nedenlerle; çalışmanın genç yetişkinler ile yürütülmesi uygun görülmüştür.

1.2 ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Bu çalışmada “Arkadaşlık İlişkilerinde Kalıp Yargılar Ölçeği’nin” genç yetişkin örnekleminde güvenirlik ve geçerliliğinin test edilmesi amaçlanmıştır.

İnsan sosyal bir varlıktır ve sosyalliğinin doğası gereği olarak yaşamı boyunca paylaşım odaklı ilişki biçimi olan arkadaşlığı, farklı şekillerde farklı zamanlarda yaşamaktadır. Arkadaşlarla birlikte vakit geçirme; kendini kabul ettirme, kendini gerçekleştirme ve özsaygıyı geliştirir. İnsanlar arkadaşlığa yalnızca doyum sağlamak için değil, bunun yanında tecrübe kazanmak için de ihtiyaç duymaktadırlar. İnsanların diğerleriyle birlikte vakit geçirme süreçleri ve kabul edilen davranışları öğrenmeleri açısından önemlidir (Yavuzer, 2007: 45). Kalıp yargılar ise toplum içinde yaygın peşin hükümlerini kuvvetlendirerek gerçeğe aykırı durumları gerçekmiş gibi gösterebilmektedir. Oysa gerçekler ya da bazı kanıtlara dayanmadıkları için kalıp yargıların, yanlış veya gerçek oldukları durumun tümünü yansıtmadıkları söylenebilir. Buna karşın bazı niteliklerin her daim gerçekler ile örtüşmesi ya da bazı kanıtlara dayanması beklenemez. Sadece söz konusu niteliklerin olduğu kabul edilmektedir. Böylece kalıp yargılar tahmin veya duygusal durumlara bağlı hüküm ve değerlendirmeler içermektedir. Genellikle kulaktan

dolma ve genel bilgileri kapsayan kalıp yargılar, sosyal yaşama, gelenek/göreneklere ya da bireysel eğilimlere dayalı bir şekilde meydana gelmektedir. Bireylerin arasında fazla sorgulanmadan sözlü iletişimle hızla yayılmakta ve davranışa dönüşmektedirler (Gökdayı, 2017, s. 61). Arkadaşlık İlişkilerinde Kalıp Yargılar Ölçeği'nin genç yetişkin örnekleminde güvenirlik ve geçerliliğinin test edilmesi alan yazına katkı sağlaması açısından önemlidir.

2. GENEL BİLGİLER

2.1 ARKADAŞLIK İLİŞKİLERİ

Arkadaş, sözlük anlamı olarak yakın münasebet içerisinde bulunulan kişi olarak tanımlanmakla birlikte, “arka” kökünden olan “-daş” eki ile türetilmiştir. Sözlükte “-daş” ekinin “eşlik”, “ortaklık” anlamlarına geldiği görülmektedir. Buradan hareketle arkadaşın, aynı “arka” ya sahip olma, dayanışma içinde olmak, sırt sırta vermek, desteklemek ve paylaşmak gibi anlam çağrışımları olduğunu söylemek mümkündür (Doğan, 2001, s. 76).

Helm (2013, s. 75) arkadaşlığı her arkadaşın birbirlerinin hatırı ve esenliği için taşınan endişeye dayalı ayırt edici ve belirli derecede samimiyetin kurulduğu şahsi münasebet şeklinde ifade etmiştir. Frankel’a (2011) göre arkadaşlık, eşit olarak birbirlerini düşünen bireylerin arasında biçimlenen, bağlılık ve sevgiyle oluşturulan karşılıklı ilişkidir. Arkadaşlığı bu anlamda gönüllü bir bağ olarak değerlendirmek mümkündür. Fiziksel yakınlık tarafından belirlenmiş olan komşuluk ve hukuki veya kan bağıyla belirlenmiş olan akrabalık gibi diğer ilişkilerin tersine arkadaşlar, bireyin kendi iradesi ile seçilir (Morrison, 2004, s. 114).

Bu durumda arkadaşlığın kavramsal olarak ne anlam ifade ettiği konusunda ortak bir tanımın olmadığını söylemek mümkündür. Konuyla ilgili çalışan araştırmacıların kendi yaklaşımları kapsamında tanımlar geliştirdiği görülmektedir. Örneğin Köknel (2005) arkadaşlık, ailenin ardından, hayatın her döneminde bir gereklilik olan, iletişim gruplarının özelliklerinin tümünü taşıyan, ortak davranış tutumları ve kalıplarının paylaşıldığı, yeni tutum ve davranış kalıplarının oluşturulduğu en küçük toplumsal birim olarak değerlendirmiştir. Berndt (2000), arkadaşlığı olumlu olumsuz boyutlarıyla birlikte incelemiştir. Başka bir deyişle yüksek nitelikli arkadaşlığın yakınlık, sadakat ve prososyal davranış gibi pozitif niteliklerin yüksek düzeyde oluşu ve rekabet, çatışma gibi negatif niteliklerin düşük düzeyde olmasıyla karakterize edilir. Son dönemlerdeki araştırmaların genellikle çocuklar üzerine yoğunlaştığı görülmektedir. Çocukların sosyal uyum ve gelişimleri arkadaşlık niteliğinin en önemli faktörleridir (Agnor, 2009, s.10).

İnanların gelişimlerinde pozitif ve negatif dinamikleri olan arkadaşlık rolünün araştırılması önem taşımaktadır. Çocukların pozitif/olumlu arkadaşlık ilişkileri kurmaları sosyal

alanlardaki bütün uyumlarının geliştirildiği ve olumsuz durumlar karşısında bir tampon görevi gördüğünden genellikle arkadaş ilişkilerinin bireylerin üzerinde pozitif etkisi olduğu düşünülmektedir (Marion, 2008). Buna karşın arkadaşlık ilişkilerindeki muhtemel sorunlar, gerginlikler ya da buna benzer olumsuz yaşantılarsa bireyin hayatını negatif olarak etkileyebilir (Wiltz, 2005). Bunun yanında arkadaşlığın olumsuz özellikleri, pozitif ve olumlu arkadaşlık ilişkileri sağladığında daha fazla gelişimsel süreci etkilediği belirtilmektedir (Marion, 2008).

Bukowski ve Hoza (1989), üç farklı arkadaşlık göstergesinden bahsetmektedir:

- a. Arkadaşlığın yokluğu ya da varlığı;
- b. Arkadaşlık sayısı,
- c. Arkadaşlık kalitesi (Akın, Karduz ve Akın, 2014, s. 379).

Bukowski ve Hoza (1989) bu geliştirdiği modelde olumlu arkadaşlık özelliklerinin dört boyutu olduğunu aktarmıştır. Bunları; yoldaşlık, güvenlik, yardım, yakınlık olarak sıralamışlardır. Ayrıca negatif bir özellik olan çatışmadan da bahsetmişlerdir. Araştırmalarda yakınlık, güven, Kabul ve yardımın birbiri ile aralarında pozitif ilişkili olduğu aktarılmıştır. Bunun tersine çatışma; Kabul, yakınlık, güven ve yardımla arkadaşlık kalitesinin negatif bir ilişkiye sahip olduğu belirtilmiştir (Thien & Nordin, 2012). Asher ve Parker (1993) kabul kavramının benimsemesi ile “arkadaşlık kalitesi ölçeği”nin yeni bir boyut kazandığını söylemek mümkündür. Onlara göre çocuklarda kaliteli arkadaşlık, arkadaş kabulüyle ilişkilidir ve arkadaşlığın daha kaliteli oluşu arkadaş kabulünün daha çok olduğunu göstermektedir. Bu sebeple arkadaş kabulü kaynaklarda arkadaşlık kalitesinin bir göstergesi şeklinde değerlendirilir. Bu durumda arkadaşlığın oluşum aşamalarını aktarmak gerekir.

2.1.1 Arkadaşlığın Oluşum Aşamaları

Arkadaşlık, seçili bir ilişki türüdür ve tercih edilerek sürdürülmektedir. Kişilerarası bir ilişki türü olarak değerlendirilen arkadaşlık, insan hayatının her döneminde var olmaktadır. Çocukluktan yaşlılığa dek yalnızlığı seçen insanlar haricinde arkadaşsız hiç bir dönemin geçmediğini belirtmek gerekir. Bu anlamda arkadaşlık yaşam seyri içinde insanların olmazsa olmazları arasında yer almaktadır. Arkadaşlık insanların toplumsallaşmasına

yardımcı olduğu gibi birçok toplumsal ve psikolojik işlevlere de sahiptir. Bireyin sosyal yaşamında sosyal ağ kurma mecburiyeti, onu diğerk kişilerle bağlantı kurmaya zorlamaktadır. Bu bağlantıların aynı zamanda bireyler için sosyal bir sermaye anlamına geldiğini aktarmak gerekir. Psikolojik olarak bireyin tek başına yalnız kalmasını engellemesi gibi kendisini gerçekleştirmesi ve benliğin gelişmesine de katkı sağlamaktadır (Aytaç ve Tan, 2018, s. 345-346).

Arkadaşlık süreç içinde oluşmaktadır. Bütün ilişkilerin oluşması ve devamı belirli aşamaları kapsayan süreçlere tabi olarak gelişmektedir (Kaypakoglu, 2010, s.134).

Arkadaşlık ilk aşaması, henüz çocukluk döneminde birlikte oynanan bireyler kastedilir. İkinci aşamada, bireyin istediğı önemli davranışları gerçekleştiren kişiler olarak görülür. Bu aşamada arkadaşların aynı oyunlardan hoşlanmaları önem taşımaktadır. Üçüncü aşama, arkadaşlığın, belirli durumlarda karşılıklı yardımlaşmaların yapıldığı aşamadır. Burada paylaşım ve yakınlık karşılıklıdır. Burada güven hem düşünce hem de davranışları kapsamaktadır. Arkadaşın başkasını tercih etmesi kıskançlığa neden olmaktadır. Dördüncü aşamalarda kişiler, arkadaşlığına dışardan bakabilmektedir. Arkadaşlık uzun vadede gelişen bir birliktelik şeklinde düşünülür. Güven ve yakınlık, özel sorunları paylaşmak, arkadaşlığa devam ettirmek ve koruma çabaları şeklinde değerlendirilmektedir. Son aşamada, arkadaşların birbirlerinden özerk kişiler olarak gelişimine katkı sağlayacakları düşünülmektedir (Hortaçsu, 2003). Arkadaşlığın temel oluşum aşamaları aşağıda özetlenmiştir.

2.1.1.1 Bağlantı

İnsan ilişkileri, insanların arasında bir bağlantının oluşması ile başlamaktadır. İletişimin başlangıç aşamasında bir iletinin okunması, dinlenmesi, görülmesi ya da bir kişinin kokusunun algılanması gibi farklı biçimlerde temas sağlanmaktadır. Bundan bir fiziksel ve zihinsel resim oluşturmaktadır (cinsiyet, yaş, değerleri, inançları, ağırlık gibi). Söz konusu algılamadan ardından genelde etkileşimsel temas kurulmaktadır. Bu durum, yüzeysel kişisel olmayan bir teması ifade etmektedir. Etkileşimi başlatmak ve davetli iletişimin içerisinde bağlantı kurmak önem arz etmektedir. Bağlantı aşamasına “ilk izlenim” dönemi de denilebilir. Araştırmacıların bazılarına göre, bu aşamada ilişkinin devam edip etmeyeceğı kararlaştırılmaktadır (DeVito, 2012).

İlk izlenimde duygu ve hisler bireyi yönlendirebilmektedir. Karşıda bulunan kişinin intiba durumu, kişinin duygularına tesir olmakla beraber olumlu/olumsuz bir duygu bağlantının sürdürülme veya sonlandırılması sağlanabilir. Başkalarıyla ilgili olarak ilk izlenimlerin etkileşim süreci içinde potansiyel etkinin önem arz ettiği görülür. İlk izlenimin kötü olması halinde muhtemelen ilişki sürdürülmez. Bu ilk izlenimde etkileşimde bulunulan kişi hakkında doğru ve uygun bir değerlendirme yapılması önemlidir (Kaypakoğlu, 2010).

2.1.1.2 İlişki

İlişki aşaması, karşılıklılık duygusunun ve bağlanmanın geliştiği dönemdir. Burada denemek ve diğer kişilerle ilgili daha çok bilgi edinmek için çalışılmaktadır. İlişki aşamasının henüz başlangıcında, bir tarz testlerin devam ettiği görülmektedir. Bireyin, ilk kararı makul kanıtlar olup olmadığını görmesidir. Kişi “hangi bölüm okuyorsun”, “ne iş yapıyorsun” gibi sorular somaktadır. Eğer karşıdakini daha iyi tanımayı isterse, hazırlık niteliği taşıyan kendinden de bahseder ve etkileşimi yoğunlaştırır. Yakın ilişkilerinde, kişi karşıdakine yakınlaşmak için çeşitli stratejiler kullanabilmektedir. İnsanların sosyal yapıları, yaşamları süresince diğer insanlar ile farklı düzey ve türlerde iletişim ve etkileşim içinde olmayı gerektirir. Gelişim süreçlerinde kişilerin sosyal ilişki ağı içinde aileleri, arkadaşları, kardeşleri, öğretmenleri ve romantik ilişki partnerleri ve daha birçok kişiyle bireysel ilişkiler kurarlar. Bu ilişkilerin zorunluluk sebebiyle kurulabildiği gibi gönüllülük esasına göre de kurulabilir. Gönüllülük esasına dayalı ve kişilerin birbirleri ile diğer bireylere göre çok daha fazla bireysel bilgi paylaşımında bulunduğu ilişkiler “yakın ilişkiler” şeklinde isimlendirilmektedir (Furman ve Burgmester, 1992). Örneğin, karşıdakiyle teması artırabilmekte; hediyeler alabilmekte, çiçekler gönderebilmektedir. Bu tarz hediyelerin yakınlığı ve çekiciliği artırabilmektedir (DeVito, 2012). Bir ilişkinin devamlılığını, deneme süreçlerine bağlıdır. Deneme süreci içinde olumsuzluk yaşanmamaları durumunda ilişki sürdürülebilmektedir. Bunun yanında ilişki sürecinde karşılıklı hediye ve jestler ilişkinin kalıcı olması ve derinlik kazanmasına yardımcı olur.

2.1.1.3 Yakınlık

Yakın olma durumu arkadaşlık ilişkilerinde önemlidir. Steinberg (2005), “yakınlık” (intimacy) kavramının arkadaşlık ilişkilerinde en önemli kavram olduğunu belirtmiştir. Özellikle ergenlerin arkada grupları ile ilişkilerinin temelinde bu kavramın yer aldığı aktarılmaktadır. Söz konusu yakınlığın cinsel veya fiziksel bir yakınlaşma olması gerekmemektedir. Arkadaş ilişkilerinde kurulan yakınlık kavramının, daha ziyade iki insanın arasında gerçekleşen duygusal bağı ifade edebilmek için kullanıldığı görülmektedir (DeVito, 2012).

2.1.1.4 Bozulma

İlişkinin bozulma aşaması, arkadaşların arasındaki bağların zayıflamasıyla karakterize edilir. Bozulmanın ilk aşamasında genelde içsel memnuniyetsizlik yaşanmaktadır. Günlük etkileşimlerdeki tecrübe ve bireysel memnuniyetsizlikle başlamakta. Kişi, eşi ya da arkadaşıyla ileriye daha olumsuz görmektedir. Bu memnuniyetsizliğin büyümesi durumunda, kişilerarası bozulmaya geçilmektedir. Birey, kendisini daha fazla geriye çekmekte, uzaklık büyümekte ve birbirlerinden ayrı düşmektedirler. Böyle durumlarda genellikle kişiler birbirlerine daha az zaman ayırmaktadırlar. Birlikte oldukları zamanda sessizlikleri artmakta, daha az açıklama yapmakta, daha az fiziksel temas kurmaktadırlar. Psikolojik yakınlık duygusuysa gittikçe ortadan kalkmaktadır. Çatışmaların daha yaygın duruma geldiği ve onların çözülmesinin daha da zorlaşmaktadır. Çatışmanın öncesinde ihmal etme, görmezden gelme ve dikkate almama gibi durumlar yaşanabilmektedir (DeVito, 2012).

2.1.1.5 Onarma

İlişkilerin bazılarında, algılamada bozulmalar yaşanmaktadır. Burada ilişkinin onarım aşamasına geçilebilir. Buna karşın bazılarının, herhangi bir duraksama göstermeksizin ve düşünmeksizin çözülme aşamasına geçebildiği de görülmektedir. İlk onarım aşaması, içsel onarım şeklinde isimlendirilen aşamadır. Burada neyin yanlış gittiğiyle ilişkide yaşanan zorlukların çözüm yollarının üzerine analizler yapılabilir. Bu aşamada, birey kendi davranışlarını değiştirmeyi veya belki karşıdakiyle ilgili beklentileri değiştirmeyi düşünebilmektedir. Bunun yanında mevcut ilişkideki ödüller ve ilişkinin sona ermesi

durumundaki ödülleri değerlendirilebilmektedir (Tan, 2019). Şayet kişi, ilişkilerini onarma kararı almışsa, karşıdakiyle ilişkide mevcut sorunlar, görmek istediği değişiklikler, ne yapmak istediği ve karşıdakinin neler yapmak istediği konuşabilmektedir. Bu, yeni davranış ve anlaşmaları müzakere aşamasını oluşturmaktadır. Kişi, arkadaş/eşle ilişkisinin tamirini deneyebilmekte ya da aile veya arkadaşla danışabilmektedir. Veyahut profesyonel danışmanlara gidilebilmektedir (DeVito, 2012). Sonuç olarak bozulmuş olan ilişkinin daha önceki duruma gelebilmek için istekli kişi bazen eylemlerde bulunmaktadır. Bu eylemlerin ilişkinin onarılmasıyla devam etmesini sağlamaya yönelik geliştiği söylenebilir. Burada ödül ve özürün yanında ilişkinin onarılmasında destekleyici kimselerin bulunması önemli bir kaynaktır.

2.1.1.6 Çözülme

Çözülme, bireylerin arasındaki bağların koptuğu aşamadır. Başlangıçta, çözülme genelde ayrı ortamlara taşınmak ve birbirlerinden ayrı yaşamaya başlayan kişilerarası ayrılık şeklini almaktadır. Bu ayrılığın kabulü ve ilişkinin tamir edilememesi durumunda, kamusal ya da sosyal ayrılık aşamasına geçilmektedir. İlişki evlilikse, bu aşamada boşanma kararı alınır. Çözülmenin temel özelliklerinin arasında birbirlerinden kaçınmak ve dönüşü olmayan bir yola girmek vardır (Tan, 2019, s. 16). Çözülme eski ortakların bir çift yarım şeklinde görülmesinden ziyade kişisel anlamda bakılmaya başladığı aşama olarak kabul edilir. Bu durumda tek başına veya bir başka kişiyle farklı ve yeni bir hayat kurmaya çalışılması söz konusudur. İnsanların bazılarının, zaten çözülmüş bir ilişkiyi psikolojik anlamda yaşamaya devam ettiği görülür (DeVito, 2012, s. 234).

Onarılmayan ve buna bağlı olarak biten bir ilişkide son aşama çözülme süreci olarak tanımlanabilir. Bir anlamda kopuş süreci olarak yorumlanabilir. İki arkadaş arasındaki ilişkilerde kopuş olması durumunda bu iki arkadaşın tekrardan biraraya gelmesi çok zor bir durumdur (Tan, 2019, s. 16). İki birey arasındaki ilişkinin yoğunluğu sadece o bireylerin aralarında ne konuştuğu ile değil aynı zamanda konuşulan konuların bireylerin içsel kişilikleri üzerinde olan nüfuz derecesiyle de ilişki içerisindedir (DeVito, 2012, s. 243).

2.1.2 Arkadaşlık Teorileri

Arkadaşlık ilişkilerinin açıklanmasına yönelik farklı teorilerin olduğu görülmektedir. Bu teoriler arkadaşlık oluşum ve gelişiminin farklı açılardan açıklamaya çalışmaktadır. Bu çalışmada Yager (1997) tarafından iki farklı perspektif ele alınmıştır: “Büyük Arkadaşlık Yaklaşımı” ile “Modern Arkadaşlık Yaklaşımı” (Tan, 2019)

2.1.2.1 Büyük arkadaşlık yaklaşımı

Kavramsal anlamda arkadaşın yerine dost kavramının da kullanıldığı görülmektedir. Buna karşın dost arkadaştan daha samimi ilişkileri vurgulamaktadır (Poyraz, 2012). Büyük arkadaşlık yaklaşımı, arkadaşlık ile ilgili ilk ve en eski yaklaşım olarak değerlendirilmektedir (Poyraz, 2012). Ancak halen etkisinin devam ettiği görülmektedir. Bu yönelim Plato, Aristo ve Cicero gibi antik çağ filozoflarınca ilan edilmiştir. Daha sonraları Montaigne, Bacon, Thoreau ve Emerson gibi deneme yazarları tarafından geliştirilmiştir. 20. yüzyılda sosyal bilimciler ile popüler yazarlarla bugüne taşınmıştır. Büyük arkadaşlık yaklaşımında arkadaş kavramsal olarak (Yager, 2003);

- a. *“Romantize ve idealize edileni ifade eder.”*
- b. *“İki kişiliktir, ancak sadece bir büyük arkadaş olabilmektedir.”*
- c. *“Aynı cinslerin arasında yaşanmaktadır.”*
- d. *“Birbirlerinin özüne değer vermeye dayanmaktadır.”*
- e. *“Karşılıklıdır.”*
- f. *“Ail eve evlilikle rekabet halindedir.”*

2.1.2.2 Modern arkadaşlık yaklaşımı

Modern arkadaşlık yaklaşımı ilk olarak Simmel tarafından geliştirilmiştir. Simmel modern arkadaşlık yaklaşımını tanımlarken büyük arkadaşlık yaklaşımının karşıtı şeklinde ifade edilmiştir. Simmel (1950) “The Sociology of Georg Simmel” isimli eserinde, büyük arkadaşlık teorisinde karakterize edilmiş olan en iyi arkadaşlık türlerinin bugün mümkün olmadığını belirtmiştir. Bu doğrultuda sadece iki kişinin arasında olması gerekmektedir. Daha durağan ancak daha az samimi üçlü arkadaşlıkların takip ettiği aktarılmaktadır (Akt.

Yager, 1997). Modern arkadaşlık yaklaşımı kapsamında arkadaşlık kavramsal olarak (Yager, 1997, s. 28);

I. “Gerçekçi bir şekilde görülmektedir.”

II. “Erkekler gibi kadınlar için de mümkündür.”

III. “Karşı ya da aynı cins arasındadır.”

IV. “İki, üç, dört ya da daha fazla kişi arasındadır.”

V. “Diğer yakın ilişkiler için tehdit edici değildir.”

Modern arkadaşlık yaklaşımının sahip olduğu arkadaşlık nitelikleri, büyük arkadaşlık yaklaşımının sahip olduğu özelliklerinden belirgin olarak farklılaşmaktadır.

2.2 ARKADAŞLIK TÜRLERİ

Arkadaşlığın bireylerin sosyal, zihinsel ve psikolojik gelişim aşamalarında gerek yıkıcı gerekse yapıcı etkileri olduğu bilinmektedir. Bununla beraber, arkadaşlığın kişinin yaşamında taşıdığı önemin araştırılmalarına dahil edilmesi önem taşımaktadır (Chow, 2008). Çocukların sosyal anlamda gelişiminde arkadaşlık kurmak ve arkadaşlığı devam ettirmek oldukça önemlidir.

Çocukların gelişimlerinin sağlıklı bir şekilde ilerlemesi için ne çok fazla arkadaşına sahip olmaları ne de sınıflarında en popüler çocukları olmaları gereklidir, çocukların sadece kendi yaşlarıyla sağlıklı sayılabilecek ilişkiler ve diyaloglar içerisinde bulunmaları onların gelişimleri için yeterli gelmektedir. Popüler olmak, arkadaşlarının çok olması gibi koşullar toplumun bireylere yüklemiş olduğu dayanaksız zorunlulukları ifade etmektedir (Thompson vd., 2002). Olumlu olarak geliştirilen arkadaş ilişkileri, çocukların yaşamlarında oldukça yapıcı etkisi olması nedeniyle beraber sosyal hayatın bütün alanlarda diğer bireyler ile uyumlu olma yönündeki yetenek ve becerilerini geliştirmektedir. Bu arkadaşlıklar çocukların yaşayabilecekleri hoş olmayan durum ve olaylar karşısında kalkan görevi gösterir (Marion, 2008, s. 59).

Berndt (1999), pozitif arkadaş ya da arkadaşlıklar bireylere sosyal destek olmak amacıyla oluşan gruplar içerisinde en başta gelir. Yapıcı tarafı ağır basan sosyal desteğin dört boyutlu olduğu görülür: Kendine saygı duyulma isteği, ilgi desteği, yardımcı destek ve arkadaş desteği. Bu boyutların çocuk ve ergenlerin arkadaşlıklarında özellikle belirginleştiği görülmektedir. Bunların en başında kendine saygı duyulma isteği

gelmektedir. Arkadaşlığın bu boyutu genel ya da özel fark etmeden bütün ilişkilerin devam ettirilmesinde belirleyicilik göstermektedir. Saygı duymak, bireylerin karşılıklı olarak bireysel sınır, düşünce ve haklarına saygı duyma isteğini ifade etmektedir. Bireyin içinde olduğu arkadaş grubu içerisinde kendine saygı duyulmadığı düşüncesi ve bu düşünceye sahip bireyin sağlıklı olması durumunda o birey o çevrede kalma eğilimi taşımaz. Pozitif arkadaşlığın ikinci boyutuysa yardımcı destek olarak ifade edilmektedir. Bu faktör bireylerin yaşadığı sorunların çözümlenmesinde, tarafsızlığını koruma konusunda ve belirlemiş olduğu amaçlara ulaşması yolunda yaşadığı engelleri aşmasında yardımcı olmayı sağlamaya dönük arkadaş desteğini ifade etmektedir. Üçüncü boyut ise, arkadaşların arasında bilgi ve tavsiye alışverişini kapsayan bilgi desteğini belirtir. Bilgi desteği hayatının her alanında tecrübe kazanmaya yeni başlayan kimse için arkadaşlığı oldukça önemli bir düzeye taşımaktadır. Son olarak bireylerin öznel aktivitelerini ve hayatlarını paylaşmayı ifade eden arkadaş desteği gelmektedir. Arkadaşlığın tarafları için arkadaştan görülen destek, sağlam dostlukların kurulmasında belirleyici bir unsurdur (Polat, 2019, s. 20).

Arkadaşlık farklı biçimlerde sınıflandırılmasına karşın arkadaşlık çeşitlerinin içerikleri genelde örtüşür. Bu anlamda arkadaşlığın türleriyle ilişkili olarak kaynaklarda üç türden bahsedilir (Tan, 2019, s. 40-45): “Sıradan arkadaş, yakın arkadaş ve en iyi arkadaş”. Buna karşın bunlarla sınırlı kalınmaması gerektiğini aktarmak gerekir. Arkadaşça ilişkiler şeklinde meslektaş, yoldaşlık ve iş ilişkileri ilişkilerinin olduğunu belirtmek gerekir. Bu ilişkilerin arkadaşlık ilişkileri gibi olmadığı görülse de arkadaşça denilen arkadaşlığa benzer özellikler içerdiğini söylemek mümkündür. Bunun yanında bugün internet üzerinden de yeni ilişkilerin kurulduğu görülmektedir. E-arkadaş adı verilen bu ilişkilerin, arkadaşlık ilişkilerinden farklı olarak deneyimlendiğini söylemek mümkündür. Bu kapsamda e-arkadaş, bir arkadaşlık çeşidi kapsamında ele alınabilir. Arkadaşlık çeşitleri, “sıradan, yakın, en iyi, çalışma ilişkileri ve internet arkadaşlığı” şeklinde sıralanabilir (Tan, 2019, s. 40-45).

2.2.1 Sıradan Arkadaş

Burada, bağlantıya geçilen kimseler yani tanıdık insanlar kapsanmaktadır. Yager (2003: 27) tarafından sıradan arkadaşlığı “gündelik arkadaş” şeklinde tanımlamıştır. O, gündelik

yaşamda bilinen insanları kastetmiştir. Sıradan arkadaş, yakın arkadaşlık kurulmadan bir önceki durumu ifade etmektedir. Eğer samimiyetle güven ilişkisi gelişir ise sıradanlık yakınlığa dönüşür. Günlük yaşamda karşılaşılan ve selamlaşılan çoğu insanı bu kategoride değerlendirmek mümkündür. Her selamlaşılan kişinin, yakın ilişkileri kapsamadığı görülür. Nasıl her bağlantı kurulan kişiye, bireysel sorunlar anlatılmıyorsa, her tanışıklık kurulan bireye de bütün sorunlar anlatılmaz. Yalnızca tanışık olunan bireyin ilgi alanına göre sorunlar anlatılmaktadır. Örneğin; çocukların eğitimi ve okunan okulla ilişkili bir sorun olması durumunda tanıdık okul müdürü veya öğretmene bunu anlatmakta ve çözüm için danışılmaktadır. Gündelik veya sıradan tanışıklar ya da arkadaşlıklar, iletişim halinde olunan ancak daha fazla yakın arkadaş aşamasına geçilmeyen bir arkadaşlık çeşididir. Sıradan tanıdıklarla oluşan samimi ilişkiler zamanla gelişmesi yakın ilişkilere neden olmaktadır (Tan, 2019, s. 42).

2.2.2 Yakın Arkadaş

Yakın arkadaş, Paul ve White (1990) tarafından üç önemli boyutta incelenmiştir. İlk Boyut; “başkasının gözünden olayları görme” becerisini gerektiren bilişsel olgunluğu ifade eder. İkinci boyutta duygusal bir olgunlaşmayı kapsayan, diğer bireylerin yaşamış olduğu duyguların farkında olma ve bu duyguların paylaşımını tarif eden “empati” becerisi olarak tanımlanır. Üçüncü boyut, insanların duygularına karşı duyarlı olma ve uygun olarak davranma, tepki verme ve iletişim kurma durumlarını içeren “Davranışsal olgunluk” boyutu şeklinde ifade edilmiştir (akt. Atmaca, 2008, s. 48).

Yakın arkadaşlık durumunun psikoterapi olanağı sunması gibi değerli bir işlevi olduğundan bahsedilmektedir. Sullivan tarafından ifade edilen bu durum işbirlikçi bir arkadaşlığın destekleyici niteliğine sahip olmasıyla, arkadaş yada aileyle kurulan ilişkilerde önceden yaşanan sorunlara ya da zorlukların bazılarını tamamen yada kısmen çözüm getirebileceğine inanılır. Örnek olarak, arkadaşlık herhangi bir arkadaş grubu tarafından reddedilmiş olan etkileri gidermeye yardımcı olabilmektedir. Buna karşın yakın arkadaşlık kurmayla ilgili olarak başarısız olanların yakınlaşma ihtiyacını gideremeyenlerin yalnızlığa daha yatkın oldukları ifade edilmektedir (Erdley vd.,2003, s. 9).

2.2.3 En İyi Arkadaş

Bir birey için, yakın bir arkadaşın taşıdığı tüm özellikleri en iyi arkadaşta taşımaktadır (Yager, 2003, s. 29). En iyi arkadaşın özelliklerinin başında sadakat, güven, saygı, sevgi, karşılıklı bir birini düşünme en iyi arkadaşın taşıdığı özellikler olarak sayılabilir. Samimi dostluklarda, bireysel bilgilerin açığa vurulmasıyla kalmaz, aynı zamanda mahremi de olduğu gözlemlenir. Bir bireyin kalabalık bir toplum içinde korktuğu hayvanı belirtmesi durumu açıklık veya dobralık olarak nitelendirilebilirken bu durumu bir arkadaşıyla paylaştığı bir zaman diliminde belirtmesi bireysel bir bilginin açığa vurulması yanı sıra mahremiyet te içermektedir. (Lafollette, 1999, s. 153).

En iyi arkadaşın sayısı olarak fazla olmadığı görülmektedir. En iyi arkadaşın dostluğa denk olduğu ve bu tarz arkadaşlıklarda benliklerin bütünleştiği ifade edilmektedir. Arkadaşların, sadece birbirlerinin yerine geçmeleri ve birbirlerini temsil etmeleri söz konusudur. Montaigne bu arkadaşlığı “ruh ikizi” şeklinde tanımlamıştır. Aristo ise “mükemmel arkadaşlık” şeklinde tasnif etmiştir. Aristo’nun mükemmel arkadaşlığının erdeme dayanan arkadaşlık şeklinde de isimlendirdiği görülmektedir. Hazza ve çıkara dayanmayan ancak birbirleriyle vakit geçirmekten hoşnut bir arkadaşlığı belirtir. Kendini düşünmekten öte arkadaşın düşünülmesi ve sonucu ne olur diye düşünmeden arkadaşının çıkarını, iyiliğini düşünmektedir. Burada kıskançlık ve rekabet yoktur veya yok denecek kadar az olarak ifade bulunmaktadır.

2.2.4 Çalışma İlişkileri

Çalışma ilişkilerindeki temel amaç, motivasyon bağları ve primle genel anlamda görevleri gerçekleştirme üzerine odaklanılmasıdır. Çalışma ilişkilerini yoldaş olarak değerlendirmemek gerekir. Yoldaşlığın amaçla hedefi farklıdır. Yoldaş, yer değiştirilebilmektedir (Blatterer, 2015, s. 49). Karmaşıklaşan iş ilişkileri ve bireylerin günün çoğunu iş yerlerinde ve işe geliş gidiş saatlerinde harcaması işyerlerini paylaşım ve sosyal bağlar için gittikçe önemi artan bir buluşma yerine dönüşmektedir (İbrahim ve Dickie, 2010, s. 50). İş arkadaşlık ilişkileri ve arkadaşlık duygularının çalışan performansını da etkilediği görülmektedir. Roethlisberger ve Dickson (1939) yapılan “Hawthorne deneyi”, endüstri alanında bireysel ilişkilerin önemli olduğunu doğrulayn bir araştırma yapmıştır. Bu çalışmaların devamındaysa, küçük çaplı işletmelerdeki üretkenlik

ve işletme üyelerinin paylaştığı duygular ile ilgili deneysel çalışmaların yapıldığı görülmektedir. İş ortamında arkadaşlara sahip olmanın “iyi bir şey” olduğu aktarılmıştır. Arkadaşların, çalışma ortamını zenginleştiren destekleyen ve sosyalleşmeye aracı olan kimseler olduğu belirtilmiştir. İnsanların çoğunluğunun kimliklerini sahip oldukları meslekler sayesinde oluştuğu belirtilmiştir (Akt. Yılmaz, 2019, s. 37-38). Kişilerin, samimi ve toplumsal ilişki ihtiyaçlarını karşılayabilmek için işyerlerine gereksinim oldukları görülmektedir (Morrison ve Nolan, 2009, s. 42).

İki temel özelliği nedeniyle işyeri arkadaşlığı normal arkadaşlıklardan ayrılmaktadır. Özelliklerin ilki, ilişkinin doğası gereği “gönüllü” olması diğer bir ifade ile ilişkinin başlaması gelişim göstermesi ve ilişkinin bozulması tamamen ilişkinin tarafları tarafından seçilmesidir. Bu bağlamda işyeri arkadaşlığı kurumun bir dayatması olmadığını söylemek mümkündür. İkinci özelliği ise işyeri arkadaşlığının “kişisel” bir özellik taşımasıdır. Diğer bir ifade ile çalışan birey iş yeri arkadaşlığını kurumun belirlediği kurallara göre olmamaktadır (Sias ve Chaill, 1998, s. 274).

2.2.5 E-Arkadaş (İnternet Arkadaşlığı)

İnternette yaygınlaşarak önemli hale gelen sosyal medya ağlar; sosyal hayatı etkileyecek seviyede gelişim gösterir. Söz konusu sosyal media ağlarının insanlar üzerinde farklı farklı etkileri olmaktadır geleneksel sosyal hayatın dışında bir değişim ve sosyalleşme türünü beraberinde getirir. İnternet uygulamaları içinde özellikle sosyal medyanın, önemli bir sosyalleşme aracı olarak değerlendirilmektedir (Karaboğa, 2018, s. 912). Yager (2003, s. 46-49)’ın internet arkadaşlığı için üç temel şekilden bahsettiği görülür. Bunları; online bir şekilde başlayarak yalnızca orada süren arkadaşlıklar; online başlayarak yüz yüze görüşmeye de dönebilecek arkadaşlıklar; hem internet hem de yüz yüze görüşülen arkadaşlıkları kapsar. Üçüncü tip genelde uzak ortamlarda oturan arkadaşların internetten arkadaşlıklarına devam ettiğinde gerçekleşmektedir. İnternet arkadaşlığının gelişebilmesi konusunda en önemli faktörün teknoloji olduğunun altını çizmek gerekir. Teknolojiyle coğrafi uzaklıkların bertaraf edilmesi ve iletişimin kolay kurulması söz konusudur. Diğer bir neden ise zamanın az olmasıdır. İnsanların arkadaşlarına zaman ayıramama durumları gündüz veya gece istediği zamanda istediği arkadaşıyla internetten iletişim kurmaya yöneldikleri görülür Üçüncü neden ailelerin çocuklarına zaman ayırmaması sonucunda

evde yalnız kalan çocuklarına internet, bulundukları kasab şehir hatta dünyanın diğer ucunda bulunan bireylerle arkadaşlık kurma olanağı sunar. Dördüncü neden yakınlıktır. Başka bir deyişle, zaman kaybı yaşamaksızın anında arkadaşlarla görüşme fırsatı sunmaktadır. Beşinci neden, farklı ilgi alanlarının tartışılabilirdiği kişilerin bulunabilmesidir. Bir konuda fikir ve tavsiyeler alınabilecek kişilerle tanışılabilir. Başka bir neden de internetin herkesin cinsiyet, yaş ve sosyo-ekonomik statü gibi kaygılar taşımaksızın arkadaşlık kurabilecekleri serbest bir alanı oluşturmaktadır. Bunun yanında görünüşünden rahatsızlık duyan kimselerle yüz yüze iletişim kurmada başarılı olamayanlar için internet arkadaşlıkları faydalı olabilmektedir.

2.3 ROMANTİK İLİŞKİLER

Romantik ilişkilerin yakın ilişkiler kavramı içinde değerlendirilen bir ilişki türü olduğunu belirtmek gerekir. Romantik ilişkilerde bağlanmak; aşk ve sevgi duygularının bağlı olarak kurulur. Romantik ilişkilerdeki süreklilik ve birlikteliğin mutlu bir şekilde devam etmesi, kişilerin ihtiyaç ve beklentilerinin karşılanmasıyla ilişkiden alınan tatmin oranıyla doğru orantılı olarak ilerlemektedir. İlişki tatmini, bireyin içerisinde bulunduğu ilişkiyle ilgili yaptığı öznel değerlendirmelerdir. Kişinin ilişkisi konusunda olumlu değerlendirmelerinin olması bireyin ilişkisinden doyum sağladığı; yaşadığı ilişkiye dair olumsuz duygu ve değerlendirmelerin olması da ilişkiden yeterince doyumunu olmadığı anlamına gelir (Gülaydın ve Semerci, 2018). Özetle, yakın ilişki kavramının, iki kişi arasındaki karşılıklı duygusal bağın oluşturduğu, ilikideki bireylerin ilişki içerisinde birbirlerinin psikolojik ihtiyaçlarını gidermesine olanak veren hatta ihtiyaçlarını gideren ve bireylerin karşılıklı bağımlılığı barındıran bir ilişkiyi ifade eder (Taylor, Peplau, Sears, 2003).

Aşk tüm toplumlarda tüm zamanlarda ve tüm kültürlerde var olmuştur. Her insanın hayatının bir döneminde bir defada olsa yaşadığı veya yaşamayı umut ettiği duygusal bir durum olarak yorumlanmaktadır (Atak ve Taştan, 2012). Aşk, insanın varolmasından itibaren dikkat çeken bir konudur. Bununla beraber son dönemlerde bu ilginin bilimsel bir boyutu içerdiğini de belirtmek gerekir. Aşk, biyoloji, sosyoloji ve antropoloji gibi bilim dallarının birçoğunda inceleme konusu olmuştur. Psikoloji de aşkı bütünsel ve sistematik olarak inceleyen bilim dallarından birisidir (Türk ve Yıldız, 2017).

Romantik ilişki inançları, bireylerin ilişkileri hakkında geliştirdikleri bir dizi beklenti, ideal ve algıyı içerir. İnançlar genellikle bir kişinin romantik ilişkilerini, ebeveyn ilişkileri veya medya aracılığıyla gelişim gibi çevredeki yakın ilişkileri gözlemleyerek etkiler. İlişki içinde problem yaşayan kimseler partner ve ilişkileri konusunda gerçekçi görünmeyen inançlarının ilişkilerini olumsuz olarak etkilediğini belirtmişlerdir. Örneğin birbirlerini iyi tanıdığını ifade edilen partnerlerin iletişim kurmadan birbirlerinin istek ve ihtiyaçlarını anlayabileceği düşünceleri ilişkide memnuniyetsizliğe sebebiyet vermektedir. Gerçekçi olmayan inançların gerçekçi olmayan beklentilerden kaynaklandığı düşünülmektedir. Evlilik öncesinde, evlilik ile ilgili beklentiler karşılanmadığı zaman ilişkide memnuniyet azalacaktır. Kişi, romantik ilişkiye dair ideallerinin gerçekçi olmadığını fark ettiği zaman hayal kırıklığı yaşamaktadır (Sharp ve Ganong, 2000).

Hatfield (1985) tarafından romantik ilişkiler iki kişinin birbirlerine karşı yoğun bir şekilde hissettiği aşk, ait olma ve bağlılık duygularının olduğu yakın bir ilişki biçimi şeklinde tanımlanmıştır. Ayrıca romantik ilişkilerin duygusal, bilişsel ve davranışsal bileşenlerinden de bahedilmektedir. Bilişsel bileşen, kişinin partneri karşısında kendisini açmaya hazır olmasını ifade eder. Birey partneri ile karşılıklı bir şekilde özel bilgi paylaşımlarında bulunmaktadır. Birbirlerinin özelini dinlemektedirler. Birey kendinin karmaşık; hatta çelişkili taraflarını dahi paylaşmaktan çekinmemektedir. Bu durum da birbirlerinin geçmişini, değerleri, zayıf ve güçlü noktalarını, korku ve umutları hakkında daha derin bilgiye sahip olmalarına sebep olmaktadır. Duygusal bileşen, kişinin karşılıklı bir şekilde partneri ile birbirlerini önemsemelerini ifade eder. Romantik ilişki yaşayan kişi için partneri ile yakınlık kurmanın oldukça önemli olduğu ifade edilir. Kişi partnerini diğerlerinden daha çok severek önemsemektedir. Bu nedenle partnerinin canını yakabilme gücü bulunmaktadır. Yalnızlık, kıskançlık, kızgınlık ve depresyon aşk duygusunun karanlık yüzü olarak görülmektedir. Birbiri ile çatıştığı görülen söz konusu duyguların oluşturmuş olduğu güçlü etkileşimse en yakın ilişkilere bile canlılık katar. Davranışsal bileşen ise fiziksel yakınlığı kapsamaktadır. Bireyin partneriyle fiziksel yakınlaşmalarında kendilerini rahat hissettikleri görülür. Bakışmalar, birbirlerine yakın durma arzusu ve dokunmalar davranışsal bileşenin özellikleri arasındadır (Kurt, 2022).

Sağlıklı bir romantik ilişkinin geliştirilmesi, yaşanan ilişkiden doyum alma düzeyiyle ilgilidir.

Yakın ilişki türlerinde olduğu gibi, romantik ilişkilerde karşılıklı bağlanma, aşk, sevgi ve insan hayatında önemli bir yeri olan psikolojik gereksinimlerin giderilmesi gibi temel özellikleri bulunmaktadır. Romantik ilişkilerin bazılarında bu temel özelliklerin olmayabileceğini de belirtmek gerekir (Kılıç, 2020).

2.4 KALIP YARGILAR

Bireyler toplumsal hayatlarında gündelik hayatta pek çok uyarana karşı karşıya gelmektedirler. Bu uyarılardan aktarılan bilgilerin tümünü algılama, değerlendirme ve bu bilgilere dayalı sağlıklı kararlar verme imkansızdır. Karar vermenin bu kadar zor olduğu durumlarda bireyler tarafından kullanılan bilişsel stratejilerden biri de kalıp yargılardır. Kalıp yargı, toplumda yer alan bir toplumsal kategoriye ait Fiziksel görünüş, cinsiyet, meslek, ırk, yerleşim yeri ile bir grup ya da örgüte üye olmak gibi tüm ayırt edici özelliklerin o toplumsal kategori meydana getiren bireylerin tamamı tarafından paylaşıldığına inanılır. (Morris, 2004).

Kalıp yargılar, belirli bir grubun üyelerinin tümünü aynılaştırmaktadır. İnsanların kişisel özelliklerinin göz ardı edilerek onlarla ilgili bazı damgalama ve etiketlemeler yapmaktadırlar. İnsanlar kendinden farklı olan ve farklı davranış biçimleri sergileyen kimseler karşısında olumsuz duygular beslediklerinden genelde bu yöntemi tercih etmektedirler. Ancak damgalanmış kişilerin hayatını, damgalanmamış bireyler ile bir arada sürdürmeleri bazen zor olabilir. Damgalar, kişilerin arası etkileşim ve iletişimi büyük ölçüde sınırlandırarak; engeller (Newman, 2013). Damgalanmış olan grupların kendileriyle ilgili üretilmiş olan kalıp yargılara uygun davrandığı zaman herhangi toplumsal bir mesele haline gelmemekle birlikte, toplumun alt tabakasında bulunan bazı grupların damgaya sahip çıkarak ona statü kazandırma mücadelesi verebildikleri görülmektedir. Buna siyahiler, kadınların veya başörtülülerin konumlarına gelen itirazlar ve eşitlik talepleri örnek olarak gösterilebilir (Çayır, 2012).

2.4.1 Kalıp Yargılar Kavramı

Kalıp yargı ve özellikleriyle ilişkili olarak farklı açıklamaların olduğu görülür. Buna göre; insanlar, büyük grupları, kaba/yaygın birkaç özelliğe bakarak karakterize etmeye yatkın davranırlar. Kalıp yargılar yavaş yavaş değişmektedir. Kalıp yargılar yanlış veya doğru

değildirler. Daha ziyade, grupların arasında kurulan tikel ilişkileri anlamlandırmaya hizmet etmektedirler. Kalıp yargıların değişmesi genelde büyük siyasal, toplumsal ve ekonomik değişimlere verilen bir tepkiler olarak ifade edilmesi mümkündür. Kalıp yargıların gruplar arası düşmanca ve yüksek tonda tekrarlandığı toplumsal gerginlik anlarında kalıp yargıların değişmesi güçleşir (Hogg ve Vaughan, 2007). Aşağıda kalıp yargılar kavramının detaylı tanımlaması yapılmıştır.

Fransız tipograf olan Firmin Didot tarafından ilk defa ifade edilen “stereotype” kavramı, “herhangi bir tipografinin kopyasını yapan baskı tabakası” anlamında kullanılmıştır. Kavramın psikolojideki kullanımı, yaklaşık yüz yıl sonra “stereotypy” kavramıyla başlamıştır, “Sürekli, aralıksız tekrar eden davranış” anlamına gelmektedir. Her ne kadar farklı alanların olduğu görülse de bu iki tanımdaki temel temaların değişmezlik, sabitlik, esnemezlik ve kalıcılık kavramları etrafında şekillendiği görülmüştür (Hamilton, 1981 akt. Taşbaş, 2021, s. 22). Diğerleri hakkında özet düşünceleri kapsayan kalıp yargıların, aynı zamanda kişinin ait olduğu grupla ilgili inançlarını da kapsadığı görülür. Kişilerin doğuştan üyesi oldukları gruplar ile ilgili toplumdaki kalıplaşmış yargılar ile yüzleştikleri zaman, toplumun onlara biçmiş olduğu rollere uygun hareket etme eğilimi gösterdikleri aktarılmaktadır (Steele ve Aronson, 1995).

Kalıp yargılar, içerisinde kimliklerin inşa edildiği, keşfedildiği ve anlaşıldığı bir bağlam oluşturmaktadırlar. Bununla birlikte, birbirleri ile ilişkili oluşturulmuş toplumsal kategorilere dayalı kodlarla kimlikleri şekillendirmektedirler. Bu anlamda kalıp yargılar, ırksal ve etnik kimliğin gelişmesinin de bütün kimlik gelişim süreçlerinin ayrılmaz bir parçası olarak kabul edilmektedir. Bu anlamda, belli davranış biçimlerinin ırksal ve etnik anlamda kodlanması, kalıp yargıların nasıl ilişkisel olduğu, öz algı ve gelişen kimliklere nüfuz etme biçimlerini göstermektedir (Kınlı ve Kınlı, 2019).

Kalıp yargılar, insanları bazı tip ve türlere bölmeyi tanımlayan zihinsel yapıtları ifade etmektedir. Belirli özelliklerin, her zaman olumlu ve gerçek kanıtlara dayanmadan belli grup ve insanlarda var olmadı demektir. Başka bir ifadeyle, insanın kafasındaki düşünceleri sadeleştiren zihinsel süreçlerle basma kalıp fikirlere kalıp yargılar denir. Kalıp yargının oluşma şekli, bazı yazarlarca kısmen kültürel yorumlanmaktadır. Bireyler kültürü anladığı şekilde seçer ve kültürün şekillendirdiği kalıp yargıya uygun seçtiği durumları algılama eğilimi sergilemektedir. Kalıp yargıların genellikle yanlış içeriklere dayandıkları

görülmektedir. Bu anlamda olumsuzluk içerdikleri söylenebilir (Karabayev ve Tutkun, 2001).

Kökeni latince “praejudicium” kelimesine dayanan “önyargı” kavram olarak ortaya çıktığı klasik dönemlerden günümüze kelime anlamı değişime uğramıştır. Günümüze gelindiğinde “ön yargı” sosyal psikoloji alan yazınında bireylerin genel tutum yapılarını ve bu tutumların duygusal bileşenlerini ifade eder. Sosyal psikologlar her ne kadar “ön yargı” kelimesini diğer bireylere yönelik olan olumsuz tutum ve davranışları anlatmak için kullansalarda “ön yargı” olumlu veya olumsuz bir duygu içerebilir. Bu bağlamda ön yargı, “ayırt edilebilir bir gruptaki insanlara karşı, yalnızca bu gruba üye olmalarına dayanarak, düşmanca ya da olumsuz bir tavır beslemektir.” Ön yargının hedefinde olan bireylere ilişkin ayırt edici özellikleri farkedilmez ya da görmezden gelinir (Aronson vd., 2012, s. 750-751). Dolayısı ile önyargı bireyleri tek başına değil öncelikle ait oldukları grubun özellikleri ile değerlendirir. Duygusal boyut öncelikli olmakla beraber hedefte olan bireye karşı peşin hüküm söz konusudur (Taylor, Peplau ve Sears, 2015, s. 182).

Daha geniş bir anlatımla kalıp yargılar, bir grup veya topluluğun üyelerine yönelik aşırı basit, sabit, aşırı genelleştirilen, genelde ön yargılı bir kanı, bir topluluğun bütün üyelerinin paylaştığı düşünülen olumlu/olumsuz özellikleri taşıyan bilişsel bir şemayı ifade etmektedir. Bir insan grubu ya da sınıfının fiziksel veya kişisel özellikler şeması olarak görünmektedir. Şema, bir uyarana ya da kavram nitelikleriyle ilgili bilgileri temsil eden bilişsel yapılardır. Birbirleri ile ilintili inanç, düşünce ve tutum gibi bilişlerden oluşmaktadır. Bir kişiyi, bir olayı, bir durumu ya da bir yeri sınırlı bilgiler ile kolaylıkla anlamlandırmaya olanak sağlamaktadır (Hogg ve Vaughan, 2007). Örnek olarak, “Yahudilerin tümü cimridir”, “tüm gençler gürültülü müzikler dinler” gibi. Burada bireylerin kişiler özelliklerini göz ardı eden ve hepsine ortak özellikler yükleyen bir durum söz konusudur. Korku, günah keçisi bulmak ve ekonomik sıkıntılar gibi bazı motivasyonları yansıtabilmektedir (Budak, 2003). Bu bilgilerden hareketle kalıp yargıların kendine özgü bazı özellikleri olduğunu söylemek mümkündür. Bunları aşağıdaki gibi özetlemek mümkündür (Karabayev ve Tutkun, 2001):

A. “Halk kültürü ve sıradan bilgilere dayandıkları için sözlü kültüre dahil ürünleri ifade etmektedir”. “Çeşitli gruplar tarafından konuşularak edinilmekte, yayılmakta ve böylelikle davranış haline gelmektedirler.”

B. “Tahminleri veya duygusal bir durumu ifade etmekte ve değer yargısı niteliği taşımaktadırlar.” “Kuşaktan kuşağa, nesilden nesile miras olarak geçmektedirler. Kültürün muhtevasının bir parçası olarak görülmektedir.”

C. “Toplumdan, görenek ve geleneklerden ya da bireysel eğilimlerden meydana gelmekte ve basma kalıp değer yargılar şeklinde inanışlar yaratmaktadır.”

D. “Bunlar genelde olumsuz ve yanlış yargı ve imajları oluşturur.” “Gerçekten ziyade önyargı olarak yorumlanmaktadır.”

Kalıp yargılar kişiye, henüz çocuk yaşlarında ailesi tarafından empoze edilmeye başlanmakta, ardından toplum ve okul içinde zamanla pekişmekte ve içselleştirilmektedir (Kalaycı, 2015, s. 244). Bireyin toplumsallaşma sürecinde önemli ölçüde etkisi olduğu görülen medyanın da, eşitsizliğin üzerine inşa edilen sosyal ilişkileri kamuya sunarken belirleyici rol oynarlar. Kitle iletişim araçları kişiye nasıl bir insan olması ve aile yapısının nasıl olması gerektiği, cinselliğin nasıl yaşanması gerektiği ve farklı sosyal grupların yaşama biçimlerinin nasıl olduğu konuları başta gelmek üzere birçok klişeyi dikte etmeye çalışmaktadır. Medya kişilere toplumda geçerli ve yaygın olan inançları, değerleri, kalıp yargıları öğretmektedir (Newman, 2013).

Bütün bu bilgiler sonucunda kalıp yargılara ilişkin farklı yaklaşımın geliştirildiği görülmektedir.

2.4.1.1 Kalıp yargılarla ilgili farklı yaklaşımlar

Kalıp yargılar konusunda gündeme gelen farklı yaklaşımlar Taşbaş (2021) tarafından yapılan çalışma dikkate alınarak özetlenmiştir:

Sosyokültürel yaklaşımda kalıp yargılar

Sosyokültürel yaklaşım, kalıp yargıları sosyokültürel örüntüler olarak değerlendirmektedir. Sosyal öğrenmenin bir sonucu olan örüntüler, diğer tüm sosyal öğrenme etkinliklerimiz gibi kazanılır ve başkalarına aktarılır. Kalıpların bulunduğu sosyal grup normlarını anlamaya ve bir grubun diğeriyle ilişkisini analiz etmeye yardımcı olurlar (Hegarty ve Pratto, 2001). İnsanlar doğduğunda, hiçbir klişeleri veya önyargıları yoktur. Farklı gruplara yönelik yargılar ve duygular daha sonra çevreden edinilir. Sosyal öğrenme teorisi, tüm tutumlar gibi klişelerin de ödül ve modelleme yoluyla öğrenildiğini belirtir. İnsanlar grup dışındaki insanlara karşı olumsuz tutumları öğrendiklerinde, bu grupların tutumlarının

kendi gruplarındakilerden farklı olduğunu öğrenirler. Stereotiplerin bu görece durağan ve hemen hemen değişmeyen doğasını açıklamayı başaran bu teoriye göre, dış grupları değersizleştirmek için hiçbir teşvik yoktur. Bu nedenle, bu teori, grup dışında yaşayan insanların aşağılanmasını açıklamak için yeterli olmadığı sınırlamasına sahiptir. Aksine, kalıp yargılar, ebeveynler veya medya gibi kaynaklardan gelen sosyal etki tarafından yaratılan veya sürdürülen gruplar arasında gözlemlenen olgusal farklılıkların sonucudur (Taşbaş, 2021).

Sosyal öğrenme kuramı kapsamında; insanların neredeyse tüm davranış biçimlerini model alma, gözlem ve taklit yoluyla öğrendikleri vurgulanmaktadır. Birey sosyalleşme sürecinde çevresindeki insanlarla etkileşime girdiği için çevresindeki insanlar öneri ve önerilerde bulunup toplumdaki sosyo-kültürel değerlerin özümseme eğilimi sergilediği görülmektedir. Bireyse bunları dinleyerek, taklit ederek ve örnek alarak öğrenmeye çalışmaktadır (Kızıloluk, 2013). Daima rol model arayışı içindeki birey, taklit ve gözlem yeteneğiyle çevresinde bulunan aile fertlerini, diğer yetişkinleri, arkadaş ve öğretmenlerinin davranış biçimlerini gözlemleyerek öğrenmekte ve öğrendiği davranışları pekiştirmektedirler (Cin ve Temiz, 2017).

Sosyal biliş yaklaşımında kalıp yargılar

Ayrımcılık (discrimination), “bir grubun üyelerine, yalnızca bu gruba üye oldukları için, haksız bir şekilde olumsuz ya da zarar verici eylemler sergilemektir”. Örnek olarak kızların matematik dersinde başarısızlıklarına kesin olarak inanıyorsanız öğretmen olduğunuzda erkek öğrencilere kızlardan daha çok zaman ayırırsınız. (Aronson vd., 2012, s. 757). Ayrımcılık bireyler veya gruplar üzerinde olumsuz bir şekilde uygulanacağı gibi olumlu şekilde yani “kayırmacılık” şeklinde de olabilir (Paker, 2012, s. 42).

Tutum kaynaklarda kullanılan düşünce, duygu ve davranışsal eğilimle paralel bir şekilde, kalıpyargılar yanlışlıkların bilişsel boyutunu kavramsallaştırılarak kalıpyargılar; “duyuşsal (önyargı)” ve “davranışsal (ayrımcılık)” boyutlarla ilişkisi ön plana çıkmaktadır (Hamilton ve Sherman, 1994). Bu bağlama bilişsel yaklaşım çerçevesinde, kalıpyargıları içeriğinden öte bu inançların bilişsel mimarinin nasıl bir yapı sergilediği, toplulukların zihininde prototipler ile mi yoksa örnekler ile mi temsil edildiği gibi konulara odaklanıldığı görülmektedir (Yzerbyt vd., 1997). Bu sebeple bilişsel yaklaşımda belli özellik ya da

sıfatların neden belli gruplara atfedildiği konusuna yeterince değinmemişlerdir. Böylece sosyobilişsel gelenekteki kalıp yargılar, "içerikten bağımsız" zihinsel ifadeler olarak görülmeye başlandı. Bu bağımsız temsillerin kökenini sosyal veya kültürel değişkenlerden ziyade açıklamak için, sosyal sınıflandırma ve korelasyon hatası gibi süreçler, esasen bilişsel süreçlerdir. Oysa, kategorilemenin temelleri konusunda yapılan çalışmalarda, kategorileme süreçlerinin kültürden bağımsız bir şekilde gerçekleşmediği ve kısmen bu nedenle bireyler için belli kategorilerin daha anlamlı olduğu belirtilmektedir (Hamilton ve Sherman, 1994).

2.4.2 Arkadaşlık İlişkilerinde Kalıp Yargılar

Arkadaşlığı, ortak tutum ve davranışların paylaşıldığı, yeni tutum ve davranışların oluştuğu en küçük sosyal birim şeklinde tanımlanmak mümkündür. Arkadaşlık, kişiliğin gelişimi, sosyalleşme, cinsel kimlik oluşumu, sorumluluk ve bir topluluğa ait olmak gibi pek çok açıdan önemlilik arz etmektedir (Çelik, Batık ve Özcan, 2016, s. 133). Arkadaşlığa atfedilen anlam, bireyin yaşına göre değişir (Hartup ve Stevens, 1997). Arkadaşların boş zamanlarındaki aktiviteleri, değer ve inançlarını paylaşmaktadırlar. Kitap, film ve video oyunları gibi konularda karşılıklı bilgi alışverişinde bulunmakta, ilgi alanlarında yer alan konuları konuşarak zamanlarının çoğunu gruplarla kalabalık çevrelerde harcamaktadırlar. Özellikle ergenlik döneminde kurulan arkadaşlıkların ergenin benlik saygısını artırmak ve sosyal becerilerini geliştirme konusunda önemli bir fırsattır. Ergen, arkadaşlık ilişkileriyle bir gruba ait olma ve kendi gelişimini doğru değerlendirme şansı bulmaktadır (Durmuşoğlu ve Doğru, 2006, s. 238).

Bu durumda arkadaşlığın temel işlevlerinin bir gruba ait olma duygusuyla, kararlılık oluşturma ve duygusal bütünlük, iletişim sağlama, yardım etme, değerli olduğunu hissetme fırsatı sağlamak ve kişiliği destekleme şeklinde özetlenmektedir. Bir geçiş dönemi olduğu görülen ergenlik döneminde bir gruba ait olma ihtiyacı çok güçlüdür. Gençler bir grubun parçası olmak için çok şey feda eder, enerjilerinin çoğunu arkadaş edinmek ve grupta bir yer kazanmak için harcarlar. Ergenler okul çağına geldiklerinde arkadaşlarıyla etkileşime geçerler ve ailelerinden çok onlarla vakit geçirirler. Arkadaşlarla ilişkiler, ergenlerin cinsiyet rollerinin öğrenerek edinmelerine yardım ettiği gözlemlenir. Karşı cinse ilgi ve karşı cinsin beğenisini kazanma çabaları artmıştır. İş arkadaşları ilişkilerinde güvenilirlik,

yardımlaşma, dürüstlük gibi değerler hakim olduğunda dostluk daha da önemli hale gelir (Çevik ve Atıcı, 2008).

İnsanların bazı gruplara ayrılması ve kendi grubunu diğer gruplardan daha üstün algılaması yönünde bir eğilimin olduğunu söylemek mümkündür (Demirtaş, 2003). Dolayısıyla bireylerin, bir başka gruba karşılaştıkları zaman; kendi grupları, etkileşim kurdukları diğer gruplardan üstün algılama yönünde davranmaktadırlar. Böylelikle her grup kendini “ötekinden” üstün görmekte ve belirli bazı önyargılar ortaya çıkmaktadır. Grubun kendini üstün görmesi ile genelleştirme/özelleştirme ilişkisi aşağıdaki gibi özetlenebilir (Tutkun ve Koç, 2008):

I. Genelleştirme eğilimi: Kendini tanımayan bir veya birkaç bireyin özelliklerini, onunla aynı kategori içindeki tüm diğer kişilere yaymayı ifade eder. Haylaz ve kısa boylu bir çocuğu bulunan birisinin, tüm kısa boylu çocukları haylaz sanması örnek olarak verilebilir. Burada, bir imajın, yaşantı sahibi olunan bir durumda, geniş bir kitle için çok düşünmeden aniden, duygusal bir tutum ile genelleştirme yapılabilir.

II. Özelleştirme eğilimi: Bireyin herhangi bir ülke, herhangi bir durum veya herhangi bir gruba ilişkili sahip olunan bir kanının o ülke, durum veya gruptan olan birine uygulanmasıdır. Yabancı bir ülkedeki Türklerden birisinin, yabancı bireyler ile henüz hiç ilişkisi olmaksızın barbar şeklinde kabul edilmesi örnek olarak verilebilir.

2.4.3 Romantik İlişkilerde Kalıp Yargılar

Romantik ilişki, flört eden veya evli çiftler arasında kurulmuş olan, kişilerin kendine özgür iradeleriyle seçtikleri, bağlanma, yakınlık ve tutkunun ön planda olduğu birliktelik süreci şeklinde kavramsallaştırılır. Çiftler genellikle mutlu ve kalıcı bir ilişki umuduyla romantik ilişkiye başlamaktadırlar. Ancak bu durumun her zaman herkesin istediği gibi sonuçlanmadığı; romantik ilişki süreçlerinin sağlıklı devam etmesi nedeniyle sürekliliği ve çiftlerin mutluluğu ilişkiden alınan doyumdan etkilenmektedir (Sümer ve Arıcak, 2018).

Kişinin ilişkisinin nasıl olması gerektiği konusuna ilişkin düşünceleriyle ilişkiden beklentilerinin neler olduğu ilişkiye dair inançlarını gösterir (Sarı, 2008). Bu inançlar bir anlamda kalıp yargıları ifade etmektedir. İşlevsel düşünceler; esnek ve gerçekçi bir yapıya sahip, kişilerin hedeflerine ulaşmasını sağlayan düşünceleri ifade etmektedir. İşlev dışı

düşüncelerinse mantıksız, katı bireyin amaçlarına ulaşmasını zorlaştıran bir yapısı vardır (Ellis ve Dryden, 1997, s. 12). irrasyonel ve işlevsel olmayan düşüncelerin çift uyumunu olumsuz olarak etkilediği görülmekteyken, işlevsel ve rasyonel düşünce yapısının ilişki uyumunu olumlu olarak etkilediği görülmektedir. Kısaca çiftin iyi bir uyumun yakalanabilmesi için her iki eşinde işlevsel ve rasyonel düşünmesi gerekir (Moller ve Van der Merwe, 1991, s. 30).

Herkes gerçek dışı düşüncelere sahip olabilir, ancak kişi onları rahatsız eden irrasyonel düşünceleri fark edebilir ve değiştirebilir. Değişmeyen insanların duygusal olarak rahatsız hissedebileceğine inanılmaktadır (Ellis ve Dryden, 1997). Gerçekçi/işlevsel olmayan inançların bireylerin yaşamlarında nasıl geliştiği ve kalıcı olduğu üzerine yapılan araştırmalarda, geçmişte önemli kişilerle yaşanan deneyimlerin ve travmanın bu inançların oluşmasında etkili olduğu bulunmuştur (Sarı, 2008, s. 82). Cobb vd. (2003) Romantik ilişki deneyimi çok az olan veya hiç olmayan kişiler, aile içindeki romantik ilişkileri gözlemleyerek mantıksız beklentiler oluşturabilirler (Akt. Demirtas vd., 2015, s. 498). Sosyal öğrenme teorisine göre ilişki deneyimleri sonucunda bireylerin edindikleri bilgiler düşüncelerini ve davranışlarını şekillendirir (Demirtas vd., 2015, s. 499). Kısaca romantik ilişki tecrübeleri arttığı zaman bireyler daha akılcı beklentiler geliştirebilmektedir.

Kalıp yargılar, insanların çeşitli kategorilere ve birçok kategoriye ayrılmasını temsil eden zihinsel yapılardır. Belirli özelliklerin belirli insanlarda mevcut olduğu varsayımına atıfta bulunur. Bu özelliklerin gerçeklere veya kanıtlara değil, her zaman basitçe var olması gerektiği inancına dayanır (Karabayev ve Tutkun 2001). Sosyalleşme süreci içindeki iletilerle de söz konusu roller ve özellikler her iki cinsin doğası olduğu durumuna bireyler inandırılmakta ve benimsetilmektedir (Gümüsoğlu, 2008). Bu özelliklerin tümü, roller kadın ve erkek arasındaki farklılıkları içerir, ancak aynı zamanda davranış kalıplarını ve kadın ve erkeğin kendini tanımlamasını da içerir (Ellemers, 2018). Böylece kişilerin nasıl davranması veya davranmaması gerektiğiyle ilişkili şartlandırmaları içerir. Bu nedenle erkekler ve kadınlar belirli kalıp yargılarla yaşarlar ve çevrelerindeki bu kalıp yargılara uymasını beklerler. Kadının ikincil konumunun temelini oluşturan bu özellikler ve roller, erkekleri de erken yaşlardan itibaren endişelendiriyor ve düşündürüyor (Kılıç vd. 2014). Ancak kişilere atfedilen özellikler ve roller, bilimsel bir gerçekliği olmayan, temelsiz bir düzen ve tamamen insan icadıdır (Saygın, 2015). Cinsiyet özellikleri ve rolleri

yalnızca eşitsiz bir düzen yaratmakla kalmaz, aynı zamanda kadın ve erkek arasındaki eşit haklar mücadelesini de bozar. Böylece cinsiyet eşitsizliği ortaya çıkıyor.

Cinsiyet rolü kalıp yargıları, erkeklerin ve kadınların nasıl davranması gerektiğine dair normatif inançlardır. Cinsiyet kalıp yargılarına göre erkekler baskın, bağımsız, dış dünyaya açık, kazançlı, güçlü ve yetkin iken; kadın sorumlu, itaatkar, ev ve çocuklarla ilgileniyor. Erkek ve kadınlar bu ve benzer cinsiyet rollerini çocukluklardaki sosyalleşme süreci kapsamında öğrenmektedir. Yapılan çalışmalarda devamlı control ve sosyal baskı altında büyütülmüş olan kız çocuklarının erkeklerden daha az başarı güdüsünün olması ve dış kontrollere daha bağımlı olduklarını bulmuşlardır. Bununla birlikte üniversite öğrencisinin erkeklerin fiziki görünüm, yaratıcılık, atletik yeterlik ile zihinsel yeterlik konusundaki benlik algısının kızlarınkine nazaran daha yüksek olduğu görülmüştür (Güvenç, 1996). Yapılan başka bir çalışmada çalışma yaşamında da benzer sonuçların olduğu görülmüştür; erkekler otorite ve yüksek konumlardayken; kadınların daha alt pozisyonlarda görevlendirildikleri tespit edilmiştir (Sakallı ve Curun, 2001).

Toplumsal cinsiyet rolü, toplumun tanımladığı ve bireyden beklediği toplumsal cinsiyete bağlı beklentiler grubu, diğer bir deyişle kadınlık ve erkekliğin toplumsal çevredeki ifadesidir. Örnek olarak, duyusallık, bakım vericilik, bağımlılık ve başkalarının ihtiyaçlarına duyarlı olmak kadınlardan beklenen ve kadınsı özellikler şeklinde nitelenmekteyken; başarılı olma, duygularını gizleme, dışarıda çalışma ve bağımsız davranma gibi özelliklerin erkeklerden beklenen ve erkeksi şeklinde nitelenen özelliklerdir. Başka bir deyişle kadınsılık (feminen olma), evde bakım verme, ilgi gösterici olma konusuyla ilişkili özellikler, erkeksilik (maskülen olma) de iş hayatında yarışmacı ve başarı yönelimli olma konusundaki özellikleri içermektedir. Cinsiyet rolleriyle ilişkili kalıp yargılar, kadınların ve erkeklerin nasıl davranmaları gerektiği konusundaki normatif inançlardır. Sakallı ve Uğurlu (2001), kişileri toplumun erkek ve kadınlardan bekledikleri davranışları kapsayan kalıp yargıları sosyalleşme sürecinde içselleştirmişlerdir.

Bilişsel faktörler, toplumsal cinsiyet rolü kalıp yargılarının kaynaklarından biridir. Bilişsel süreçlere dayalı önyargılar, önyargı olarak yorumlanır. Bu nedenle, insanlara ilişkin bilgiler kısaltılmış ve basitleştirilmiş bir şekilde sınıflandırılmıştır (Dökmen, 2010). Bilişsel faktörlerin ve kalıp yargıların toplumsal cinsiyet tutumlarının gelişimini etkilediği biliniyorsa, bu tutumları değiştirmek için mevcut algıların ve etkilenen değişkenlerin

ortaya çıkarılması gerekir. Ayrıca insanların hayatında önemli bir yere sahip olan romantik ilişkilerde cinsiyet tutumlarının etkisini görmek için onların ilişki inançları ile olan ilişkisini incelemek gerekir. Çünkü erkek ve kadın birlikte hayatta birçok şey paylaşırlar. Anne, baba, eş, sevgili, kardeş, arkadaş olarak paylaşılan deneyimler, insanların karşı cinsle ilgili çok karmaşık beklentiler oluşturmaya neden olur. İlişkiler geleneksel toplumsal etkilerden, rollerden, kalıp yargılardan ve cinsiyet tutumlarından bağımsız olmadığı için, kadın ve erkeğin farklı olduğu inancının hem erkekler hem de kadınlar için birçok olumsuz sonucu vardır (Dökmen, 2010).

Yapılan çalışmada bu aşamadan sonra “Arkadaşlık İlişkilerinde Kalıp Yargılar Ölçeği” ve “Romantik İlişkiler ile İlgili Kalıp Yargılar Ölçeği” aralığı ile örneklemden toplanan verilerden hareketle “Arkadaşlık İlişkilerinde Kalıp Yargılar Ölçeği” için yetişkinler örnekleminde geçerlilik ve güvenilirlik analizleri kapsamında yapı geçerliliği ve uyum geçerliliği test edilmiştir.

3. GEREÇ VE YÖNTEM

3.1 ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Arkadaşlık İlişkilerinde Kalıp Yargılar Ölçeği'nin genç yetişkin örnekleminde güvenilirlik ve geçerliliğinin test edilmesi amacıyla yapılan bu araştırma nicel verilere dayalı keşfedici ilişkisel tarama modellerinde tasarlanmıştır.

3.2 ARAŞTIRMANIN EVREN ÖRNEKLEMİ

Araştırmanın örneklemi, 18-30 yaş arası, araştırmaya katılmaya gönüllü olan 365 genç yetişkin bireyden oluşmaktadır. Araştırmada örneklem sayısı yapılacak olan faktör analizi göz önünde bulundurularak ölçek madde sayısının 10 katı şeklinde belirlenmiştir. Arkadaşlık ilişkilerinde kalıp yargılar ölçeğinin 16 maddesi olduğu için 10 katı 160 birey olarak bulunmuştur. Yapılan araştırmada imkân dahilinde olduğu için 365 bireye ulaşılmıştır.

3.3 ARAŞTIRMANIN VARSAYIM VE SINIRLILIKLARI

3.3.1 Araştırmanın Temel Varsayımları

Yapılan bu araştırmanın başlıca varsayımlarını, üzerinde çalışılan örneklemin evreni temsil etmesi, katılımcı genç yetişkinlerin kendilerine yöneltilen soruları cevaplayabilecek yeterli entellektüel bilgi birikimine sahip oldukları ve sorulara doğru ve samimi cevaplar verdiği, kullanılan ölçme araçlarının istenen tutum ve davranışları ölçmede yetrli olduğu olarak belirtilebilir.

3.3.2 Araştırmanın Başlıca Sınırlılıkları

Araştırmanın örneklem üzerinde yapılması, sonuçların sadece akademik amaçlı kullanılması, Arkadaşlık ve romantik ilişkilerde kalıp önyargıların ölçülmesi sonucunda elde edilen verileri setinden hareketle “Arkadaşlık İlişkilerinde Kalıp Yargılar Ölçeği” için geçerlilik ve güvenilirlik çalışmasının yapılması ile çalışmanın sonlandırılmasıdır.

3.4 VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

3.4.1 Demografik Form

Araştırmacı tarafından araştırmanın amacı ve literatür taraması doğrultusunda oluşturulan bu bölümde 5 adet çoktan seçmeli soru bulunmaktadır. Bu bölümde amaç katılımcı bireylerin yaş, cinsiyet, eğitim durumu bilgilerine ulaşmaktır.

3.4.2 Arkadaşlık İlişkilerinde Kalıp Yargılar Ölçeği

“Arkadaşlık ilişkilerinde kalıp yargılar ölçeği” Balcı Çelik ve arkadaşları tarafından (2016) geliştirilmiş bir ölçektir. Ölçek Samsun ilinde 775 ortaokul öğrencisi üzerinde yapılan bir araştırmada geçerlilik ve güvenilirlik analizleri yapılmıştır. Ölçek 5’li likert yapısına sahip 16 maddeden oluşmaktadır. Ölçekte 3 alt boyut yer almaktadır. Balcı ve arkadaşları (2016) yapmış oldukları analizler sonucunda, “Duygusal İlişki”, “Karşılıklı Etkileşim” ve “Arkadaş Seçimi” olmak üzere 3 boyutlu bir yapı ortaya koymuşlardır. Ölçekte toplamda 16 madde yer almakta ve sırasıyla “Duygusal İlişki” 8 madde, “Karşılıklı Etkileşim” 5 madde ve “Arkadaş Seçimi” 3 maddeden oluşmuştur. Balcı Çelik ve arkadaşları tarafından (2016) tarafından yapılan çalışmada elde edilen alt boyutların açıklanan varyansları incelendiğinde “Duygusal İlişki”, “Karşılıklı Etkileşim” ve “Arkadaş Seçimi” alt boyutlarında sırasıyla %19,25, %14,26 ve %11,42 olduğunu tespit etmişlerdir. Ölçeğin yapı geçerliliği için yapmış oldukları doğrultucu faktör analizi sonucunda uyum indekslerini “($\chi^2/sd=2.28$, RMSEA= 0.05, GFI= 0.95, AGFI= 0.93, SRMR= 0.04, NNFI= 0.91 ve CFI= 0.92, $p< .00$)” olduğunu ve bu kriterlerin arzu edilen aralıklarda olduğunu ve ölçeğin ortaokul öğrencileri örnekleminde iç tutarlılığının 0,81 olduğunu tespit etmişlerdir. Yapılan bu çalışmada güvenilirlik ve geçerlilik analizleri sonucunda elde edilen 10 madde ve 3 alt boyutlu ölçek yapısının Cronbach Alfa katsayılarının “Duygusal İlişki” alt boyutu için 0,747, “Karşılıklı Etkileşim” alt boyutu için 0,614, ve “Arkadaş Seçimi” alt boyutu için 0,622 ve tüm ölçek için güvenilirlik katsayısının ise 0,680 olduğu tespit edilmiştir.

3.4.3 Romantik İlişkiler ile İlgili Kalıp Yargılar Ölçeği

“Romantik ilişkiler ile ilgili kalıp yargılar ölçeği” Nuray Sakallı ve Ferzan Curun tarafından (2001) geliştirilmiş bir ölçektir. Ölçek 291 ODTÜ üniversitesi öğrencisi örnekleme üzerinde yapılan bir araştırmada geçerlilik ve güvenilirlik analizleri yapılmıştır. Ölçek 5’li likert yapısına sahip 12 maddeden oluşmaktadır. Ölçekte 2 alt boyut yer almaktadır. Nuray Sakallı ve Ferzan Curun (2001) yapmış oldukları analizler sonucunda, Ölçeğin “Romantik ilişkide erkeğin baskın, kadının kabul edici tavırları” olarak adlandırılan alt boyutunda 7 madde, “ Romantik ilişkide erkeğin girişken olması” olarak adlandırılan alt boyutu ise 5 maddeden oluştuğu tespit edilmiştir. Alt boyutların her ikisinin de iç tutarlılık katsayılarının 0,83 olduğu tespit edilmiştir. Ölçek toplam varyansın %54,01’ni açıkladığı ve tüm ölçek güvenilirliğinin 0,85 olduğunu tespit etmişlerdir. Ölçek 5’li likert yapıya sahiptir. Yapılan bu çalışmada iç tutarlılık katsayıları incelendiğinde “Romantik ilişkide erkeğin baskın, kadının kabul edici tavırları” alt boyutu için 0,769, “ Romantik ilişkide erkeğin girişken olması” alt boyutu için 0,724 ve “Romantik İlişkiler ile İlgili Kalıp Yargılar Ölçeği” için 0,808 olduğu tespit edilmiştir.

3.5 VERİ ANALİZİ

Yapılan bu araştırmada tüm analizler SPSS 23 ve AMOS 23 programları aracılığı ile yapılmıştır. Yapılan analizlerde değişkenler arası madde toplam madde analizinde Pearson korelasyon analizi, Madde analizi kapsamında Cronbach alfa katsayısı hesaplanmış veri setinin faktör analizine uygunluğunu test etmek için KMO ve Bartlett testi yapılmıştır. Ölçek alt boyut yapısını tespit etmek amacıyla Açıklayıcı faktör analizi ve sonrasında doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Doğrulayıcı faktör analizinde uyum iyiliği indeksleri hesaplanarak ölçek geçerliliği tespit edilmiştir. “Romantik ilişkiler ile ilgili kalıp yargılar ölçeği” ve “Arkadaşlık ilişkilerinde kalıp yargılar ölçeği” arasındaki ilişki için spearman korelasyon analizi yapılmıştır. Tüm analizler 0,05 hata payında test edilmiştir.

4. BULGULAR

Tablo 4.1: Katılımcı Bireylerin Demografik Özelliklerinin Dağılımı

		n	%
Cinsiyet	Belirtmek İstemedi	4	1,10
	Erkek	120	32,88
	Kadın	241	66,03
Yaş	18-20 Yaş	134	36,71
	21-25 Yaş	160	43,84
	26-30 Yaş	71	19,45
Medeni Haliniz	Evli	29	7,95
	Bekar	336	92,05

Tablo 4.1 de Cinsiyet dağılımı incelendiğinde %66,03'nün Kadın olduğu, %32,88'nin Erkek olduğu ve %1,1'nin cinsiyetini Belirtmek İstemediği tespit edilmiştir. Yaş dağılımı incelendiğinde katılımcıların 18-30 yaş aralığında olduğu ve yaş ortalamasının 22,46 olduğu tespit edilirken %43,84'nün 21-25 Yaş aralığında, %36,71'nin 18-20 Yaş aralığında ve %19,45'nin 26-30 Yaş aralığında olduğu tespit edilmiştir. Medeni durumlar incelendiğinde %92,05'nin Bekar ve %7,95'nin Evli olduğu tespit edilmiştir.

4.1 ARAKADAŞLIK İLİŞKİLERİNDE KALIP YARGILAR ÖLÇEĞİ GEÇERLİLİK GÜVENİLİRLİK ANALIZI

Tablo 4.2: KMO Bartlet Testi

<i>KMO and Bartlett's Test</i>		
“Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.”		,849
Approx. Chi-Square		1379,734
“Bartlett's Test of Sphericity”	S.d.	120
<i>p</i>		,000

Örneklemden elde edilen veri setinin ve örneklem büyüklüğünün faktör analizine uygun olup olmadığını ve veri setinde yer alan değişkenler arası ilişki yön ve şiddetlerinin faktör analizine uygunluğunu tespit etmek amacıyla Tablo 4.2’de KMO ve Bartlett testleri yapılmıştır. Yapılan testlerde KMO değeri 0,849 ile iyi derece (Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk, 2014) ve Bartlet testi sonuçlarına göre $p < 0,05$ olduğu tespit edilmiştir.

Yapılan KMO bartlet testi sonucunda örneklem büyüklüğü için bulunan katsayının iyi aralığında ve Bartlet testinin anlamlı olduğu içinde veri setinde yer alan değişkenlerin faktör analizine uygun olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 4.3: Madde Toplam Madde Analizi

Duygusal İlişki			Karşılıklı Etkileşim			Arkadaş Seçimi	
D1	r	,601	K9	r	,641	A14	,696
	p	0,000		p	0,000		0,000
	n	365		n	365		365
D2	r	,678	K10	r	,682	A15	,762
	p	0,000		p	0,000		0,000
	n	365		n	365		365
D3	r	,577	K11	r	,646	A16	,804
	p	0,000		p	0,000		0,000
	n	365		n	365		365
D4	r	,601	K12	r	,640		
	p	0,000		p	0,000		
	n	365		n	365		
D5	r	,675	K13	r	,662		
	p	0,000		p	0,000		
	n	365		n	365		
D6	r	,638					
	p	0,000					
	n	365					
D7	r	,600					
	p	0,000					
	n	365					
D8	r	,712					
	p	0,000					
	n	365					

Tablo 4.3'te Madde toplam madde analizinde her bir değişkenin ait olduğu alt boyut skoru ile olan ilişkisi incelenmiş ve ilişki katsayısı 0,3 altında olan maddeler ilgili boyuttan silinmiştir. Yapılan incelemede bu aşamada herhangi bir madde analiz dışı bırakılmamıştır.

Tablo 4.4: Madde Analizi

0,764	Madde Silindiğinde Cronbach's Alfa	0,645	Madde Silindiğinde Cronbach's Alfa	0,622	Madde Silindiğinde Cronbach's Alfa
Duygusal İletişim		Karşılıklı Etkileşim		Arkadaş Seçimi	
D1	0,740	K9	0,660	A14	0,598
D2	0,725	K10	0,569	A15	0,563
D3	0,744	K11	0,597	A16	0,387
D4	0,746	K12	0,576		
D5	0,725	K13	0,567		
D6	0,732				
D7	0,783				
D8	0,718				

Tablo 4.4.'te Madde analizinde alt boyutların güvenilirlikleri ve bu alt boyutlardan herhangi bir maddenin silinmesi ile alt boyut güvenilirlik katsayısında olan değişimler incelenmiştir. Yukarıdaki aralıklara göre tablo incelendiğinde Duygusal İletişim alt boyutu için $\alpha=0,764$ olduğu, Karşılıklı Etkileşim alt boyutu için $\alpha=0,645$ olduğu, Arkadaş Seçimi alt boyutu için $\alpha=0,622$ olduğu ve Cronbach alfa katsayılarının oldukça güvenilir aralığında olduğu tespit edilmiştir (Özdamar, 1999). Alt boyutlarda herhangi bir maddenin silinmesinin alt boyutun güvenilirlik katsayısını arttırmadığı tespit edilmiştir. Bu nedenle bu aşamada herhangi bir madde silinmemiştir.

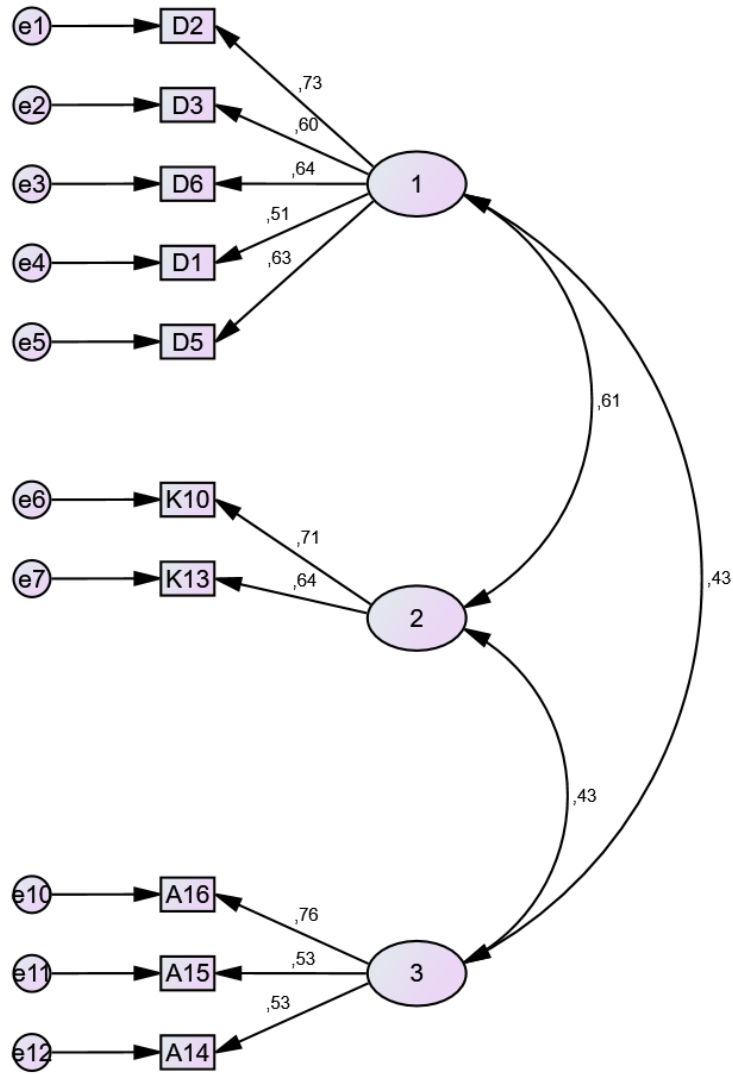
Tablo 4.5: Açımlayıcı Faktör Analizi

	1 Duygusal İlişki	2 Karşılıklı etkileşim	3 Arkadaş Seçimi	Öz Değer	Açıklanan Varyans	Cronbach Alfa
D2	,777			3,556	29,632	0,747
D3	,741					
D6	,654					
D1	,630					
D5	,625					
K10		,685		1,444	12,030	0,576
K13		,648				
K9		,628				
K11		,621				
A16			,825	1,184	9,864	0,622
A15			,728			
A14			,630			

Varimax Rotasyonlu Temel Bileşenler Analizi

İlk faktör analizinde 4 boyut olduğu tespit edilmiştir. Yapılan incelemede 7. Maddenin tüm alt boyutlarda faktör yükü aldığı için silinmiştir. Sonrası yapılan analizde 12. Maddenin farklı bir faktör altında yük aldığı tespit edildiği için silinmiştir. Sonrasında yapılan analizde 8. ve 4. Maddenin farklı faktörde yük aldığı tespit edildiği için silinmiştir. Tüm bu işlemlerden sonra 12 madde ve 3 alt boyut ile oluşan yapı elde edilmiştir. Tablo 4.5'te Açımlayıcı faktör analizi sonucu elde edilen bu yapıda duygusal iletişim alt boyutunun varyansın %29,632'sini, karşılıklı etkileşim alt boyutunun varyansın %12,03'unu ve arkadaşlık seçimi alt boyutunun ise varyansın %9,864'ünü açıkladığı tespit edilirken tüm ölçeğin elde edilen bu haliyle varyansın %51,526'sını açıkladığı tespit edilmiştir.

Cronbach alfa katsayıları incelendiğinde Duygusal İletişim alt boyutu için $\alpha=0,747$ ve Arkadaş Seçimi alt boyutu için $\alpha=0,622$ ile oldukça güvenilir aralıkta olduğu tespit edilirken Karşılıklı Etkileşim alt boyutu için $\alpha=0,576$ değeri ile düşük derecede güvenilir aralığında olduğu tespit edilmiştir. Karşılıklı Etkileşim alt boyutunda bu aşamada veri kaybını önlemek ve doğrulayıcı faktör analizi sonuçlarını görmek açısından bu aşamada herhangi bir işlem yapılmamıştır.

Şekil 4.1: Arkadaşlık İlişkilerinde Kalıp Yargılar Ölçeği Path Diyagramı

Yapılan Doğrulayıcı Faktör analizinde 9. Maddenin (0,34) ve 11. Maddenin (0,38) faktör yüklerinin düşük olduğu tespit edilmiş ve bu aşamada maddeler silinmiştir. Bu maddelerin

silinmesinden sonra sonra şekil 1 de yer alan yol diagramındaki modelin uyum iyiliği indeksleri aşağıda verilmiştir.

Tablo 4.6: Doğrulayıcı Faktör Analizi Uyum İyiliği İndeksleri

Uyum İndeksleri	Mükemmel Uyum Ölçütleri	Kabul Edilebilir Uyum Ölçütleri	Model
χ^2/sd	$0 \leq \chi^2/sd \leq 2$	$2 \leq \chi^2/sd \leq 3$	1,84*
AGFI	$.90 \leq AGFI \leq 1.00$	$.85 \leq AGFI \leq .90$	0,946*
GFI	$.95 \leq GFI \leq 1.00$	$.90 \leq GFI \leq .95$	0,968*
CFI	$.95 \leq CFI \leq 1.00$	$.90 \leq CFI \leq .95$	0,964*
NFI	$.95 \leq NFI \leq 1.00$	$.90 \leq NFI \leq .95$	0,925*
IFI	$.95 \leq IFI \leq 1.00$	$.90 \leq IFI \leq .95$	0,964*
RMSEA	$.00 \leq RMSEA \leq .05$	$.05 \leq RMSEA \leq .08$	0,048*

* Mükemmel Uyum

** Kabul Edilebilir Uyum

(Schermmelleh et al., 2003; Schumacker and Lomax, 2004; Yılmaz ve Çelik, 2009).

Tablo 4.6’da yer alan Model uyum iyiliği indeksleri incelendiğinde,

$\chi^2/sd(1,84)$, “AGFI (Düzeltilmiş Uyum İyiliği Endeksi)” (0,946), “GFI (Uyum İyiliği Endeksi)” (0,968), “CFI (Karşılaştırmalı Uyum İndeksi)” (0,964), “NFI (Normlaştırılmış Uyum İndeksi)”(0,925), “IFI (Artırmalı Uyum İndeksi)” (0,964), ve “RMSEA (Kestirim Hatası Kareler Ortalamasının Karekökü)”(0,048), uyum iyiliği indekslerinin mükemmel uyum aralığında olduğu tespit edilmiştir. Karşılıklı etkileşim alt boyutunda 2 maddenin kalmasıyla güvenilirlik analizi tekrarlanmış ve yapılan analiz sonucunda Cronbach alfa katsayısı 0,614 olarak tespit edilmiştir. Diğer alt boyutların katsayıları ise duygusal ilişki alt boyutunda 0,747 ve arkadaşlık seçiminde 0,622 olduğu tespit edilmiştir.

Bu bilgiler ışığında şekil 4.1 de verilen alt boyut yapısı ve madde sayısı ile arkadaşlık ilişkilerinde kalıp yargılar ölçeğinin yapı geçerliliği sağlanmış bir ölçek olduğu tespit edilmiştir.

4.2 ROMANTİK İLİŞKİLER ÖLÇEĞİNE İLİŞKİN GÜVENİLİRLİK VE NORMAL DAĞILIM SINAMASI

4.2.1 Güvenilirlik Analizi

Tablo 4.7: Güvenilirlik Analizi

	Cronbach's Alpha	N of Items
“Romantik ilişkide erkeğin baskın, kadının kabul edici tavırları”	0,769	7
“Romantik ilişkide erkeğin girişken olması”	0,724	5
“Romantik ilişkiler ile ilgili Kalıp Yargılar Ölçeği”	0,808	12

Tablo 4.7’de yer alan Romantik ilişkiler ile ilgili Kalıp Yargılar Ölçeğine ilişkin iç tutarlılık katsayıları incelendiğinde Romantik ilişkide erkeğin baskın, kadının kabul edici tavırları alt boyutu için $\alpha = 0,769$ olduğu, Romantik ilişkide erkeğin girişken olması alt boyutu için $\alpha = 0,724$ olduğu ve Romantik ilişkiler ile ilgili Kalıp Yargılar Ölçeği için $\alpha = 0,808$ olduğu tespit edilmiştir. Yukarıda yer alan sınırlar doğrultusunda incelendiğinde oldukça ve yüksek derecede güvenilir olduğu tespit edilmiştir (Özdamar, 1999).

4.2.2 Normal Dağılım Sınaması

Tablo 4.8: Normal Dağılım Sınaması

	Kolmogorov-Smirnov ^a		
	Statistic	df	Sig.
“Romantik ilişkide erkeğin baskın, kadının kabul edici tavırları”	0,133	365	0,000
“Romantik ilişkide erkeğin girişken olması”	0,119	365	0,000
“Romantik ilişkilerde Kalıp Yargılar Ölçeği”	0,096	365	0,000

Tablo 4.8’de Normal dağılım testi yer almaktadır. Romantik ilişkide erkeğin baskın, kadının kabul edici tavırları alt boyutunun ($p=0,000$), Romantik ilişkide erkeğin girişken

olması alt boyutunun ($p=0,000$) ve Romantik ilişkilerde Kalıp Yargılar Ölçeğinin ($p=0,000$) olduğu normal dağılım sergilemediği tespit edilmiştir.

Tablo 4.9: Romantik İlişkiler İle İlgili Kalıp Yargılar Ölçeği Ve Arkadaşlık İlişkilerinde Kalıp Yargılar Ölçeği Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi

		“Romantik ilişkide erkeğin baskın, kadının kabul edici tavırları”	“Romantik ilişkide erkeğin girişken olması”	“Romantik ilişkilerde Kalıp Yargılar Ölçeği”
“Duygusal İlişki”	rho	-0,048	0,006	-0,030
	<i>p</i>	0,356	0,902	0,567
	<i>n</i>	365	365	365
“Karşılıklı Etkileşim”	rho	0,091	0,075	,105*
	<i>p</i>	0,081	0,152	0,044
	<i>N</i>	365	365	365
“Arkadaş Seçimi”	rho	-0,059	-0,057	-0,058
	<i>p</i>	0,261	0,277	0,269
	<i>N</i>	365	365	365
“Arkadaşlık İlişkileri ile İlgili Kalıp yargılar Ölçeği”	rho	-0,029	0,009	-0,010
	<i>p</i>	0,583	0,864	0,844
	<i>n</i>	365	365	365

Tablo 4.9’da Arkadaşlık İlişkilerinde Kalıp Yargılar Ölçeği uyum geçerliliği için benzer kavramları ölçtiği düşünülen Romantik ilişkiler ile ilgili Kalıp Yargılar Ölçeği arasındaki ilişkinin tespiti için Spearman korelasyon analizi yapılmıştır.

Romantik ilişkiler ile ilgili Kalıp Yargılar Ölçeği ve Arkadaşlık İlişkilerinde Kalıp Yargılar Ölçeği Arasındaki İlişkileri incelemek amacıyla Romantik ilişkiler ölçeği ve alt boyutlarının normal dağılım sergilememsi nedeniyle spearman korelasyon analizi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda,

Duygusal İlişki ile Romantik ilişkide erkeğin baskın, kadının kabul edici tavırları arasında ($p=0,356$), Duygusal İlişki ile Romantik ilişkide erkeğin girişken olması arasında ($p=0,902$), Duygusal İlişki ile Romantik ilişkilerde Kalıp Yargılar Ölçeği arasında ($p=0,567$) anlamlı ilişki olmadığı tespit edilmiştir.

Karşılıklı Etkileşim ile Romantik ilişkide erkeğin baskın, kadının kabul edici tavırları arasında ($p=0,081$), Karşılıklı Etkileşim ile Romantik ilişkide erkeğin girişken olması arasında ($p=0,152$), anlamlı ilişki olmadığı tespit edilmiştir. Karşılıklı Etkileşim ile Romantik ilişkilerde Kalıp Yargılar Ölçeği arasında ($p=0,044$) pozitif yönlü ve $\rho=0,105$ düzeyinde anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir. Karşılıklı etkileşim düzeyi arttıkça Romantik ilişkilerde Kalıp Yargılar Ölçeği düzeyleri artmaktadır.

Arkadaş Seçimi ile Romantik ilişkide erkeğin baskın, kadının kabul edici tavırları arasında ($p=0,261$), Arkadaş Seçimi ile Romantik ilişkide erkeğin girişken olması arasında ($p=0,277$), Arkadaş Seçimi ile Romantik ilişkilerde Kalıp Yargılar Ölçeği arasında ($p=0,269$) anlamlı ilişki olmadığı tespit edilmiştir.

Arkadaşlık İlişkileri ile İlgili Kalıp yargılar Ölçeği ile Romantik ilişkide erkeğin baskın, kadının kabul edici tavırları arasında ($p=0,583$), Arkadaşlık İlişkileri ile İlgili Kalıp yargılar Ölçeği ile Romantik ilişkide erkeğin girişken olması arasında ($p=0,864$), Arkadaşlık İlişkileri ile İlgili Kalıp yargılar Ölçeği ile Romantik ilişkilerde Kalıp Yargılar Ölçeği arasında ($p=0,844$) anlamlı ilişki olmadığı tespit edilmiştir.

Yapılan bu analiz sonucunda Arkadaşlık İlişkilerinde Kalıp Yargılar Ölçeğinin uyum geçerliliği sağlamadığı tespit edilmiştir.

5. TARTIŞMA VE SONUÇ

Toplumsal cinsiyet rollerinin bir getirisi olarak erkek ve kadınlara farklı anlamlar ve görevler yüklendiği görülmektedir (Barnett ve Yıldırım, 2017). Söz konusu kalıp yargılar erkeklerin özerk olmasının desteklenmesini sağlarken kadınların bağımlı kişilik özelliklerini desteklediği görülür. Buna karşın romantik ilişkilerde durum daha farklı olabilmektedir. Yapılan bu çalışmada,

Arkadaşlık ilişkilerinde “Duygusal İlişki” düzeyleri ile “romantik ilişkilerde erkeğin baskın kadının Kabul edici tavırları” düzeyleri, “Romantik ilişkilerde erkeğin girişken olması” ve Tüm “romantik ilişkilerde kalıp ön yargılar ölçeği” toplam düzeyleri arasında anlamlı ilişki olmadığı tespit edilmiştir. Sakallı ve Curun (2001) ile Sakallı (2003) tarafından yapılan çalışmada da romantik ilişkilerle ilgili kalıpyargılara olan tutumlarda, erkeklerin, erkeğin baskın kadının kabul edici tavırlarını daha çok benimsedikleri görülmüştür. Sakallı ve Curun (2001) romantik ilişkide “erkeğin girişken” olma faktöründe; düşmanca cinsiyetçilik puanı yüksek olan katılımcıların düşük olanlara oranla romantik ilişkilerde erkeğin girişken olması konusundaki ifadeler ile daha fazla hemfikir oldukları görülmektedir. Romantik ilişkide erkeğin girişken olması faktöründe, erkeğin baskın, kadının kabul edici olması faktörünün tam tersine, kadın katılımcılar erkek katılımcılara oranla verilen ifadelerle daha çok hemfikir olmuşlardır.

Yapılan analiz sonucunda, Karşılıklı Etkileşim ile Romantik ilişkide erkeğin baskın, kadının kabul edici tavırları arasında, Karşılıklı Etkileşim ile Romantik ilişkide erkeğin girişken olması arasında, anlamlı ilişki olmadığı tespit edilmiştir. Karşılıklı Etkileşim ile Romantik ilişkilerde Kalıp Yargılar Ölçeği arasında pozitif yönlü anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir. Karşılıklı etkileşim düzeyi arttıkça Romantik ilişkilerde Kalıp Yargılar Ölçeği düzeyleri artmaktadır. Sabatelli ve Bartle-Haring (2003) 125 evli çiftle yürüttüğü çalışmada, bireylerin köken ailesindeki işlevselliğin yani aile fertleriyle birey arasındaki etkileşim evlilik ilişkisini etkilediği, kadınların aile işlevselliklerinin hem kendi evlilik ilişkisinde hem de eşlerin birbirleriyle olan ilişkilerini etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Yapılan bazı araştırmalarda kadınların erkeğin girişken olma kalıp yargılarını daha fazla benimsedikleri; erkeklerinse erkeğin baskın kadının kabul edici tavırlarını daha çok benimsedikleri görülmüştür (Sakallı, 2003; Sakallı ve Curun, 2001). Curun, Taysi ve

Orcan (2017) yaptıkları araştırma sonucunda, feminenlik, dostça cinsiyetçiliğin aracılık etkisiyle, baskın ve girişken olma gibi romantik bir partnerin gücünü yordadığını ifade etmişlerdir. Kemaloğlu (2021), tarafından yapılan çalışmada romantik ilişki kalıp yargılarıyla erkeğin baskın, kadının kabul ediciliği ve erkeğin girişkenliği anlamlı pozitif bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Romantik ilişki kalıp yargıları değişkeninin alt boyutları olan erkeğin baskın, kadının kabul ediciliği ve erkeğin girişkenliği arasında ise olumlu yönde anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır.

Yapılan analiz sonucunda, Arkadaş Seçimi ile Romantik ilişkide erkeğin baskın, kadının kabul edici tavırları arasında, Arkadaş Seçimi ile Romantik ilişkide erkeğin girişken olması arasında, Arkadaş Seçimi ile Romantik ilişkilerde Kalıp Yargılar Ölçeği arasında anlamlı ilişki olmadığı tespit edilmiştir. Ayrıca, Arkadaşlık İlişkileri ile İlgili Kalıp yargılar Ölçeği ile Romantik ilişkide erkeğin baskın, kadının kabul edici tavırları arasında, Arkadaşlık İlişkileri ile İlgili Kalıp yargılar Ölçeği ile Romantik ilişkide erkeğin girişken olması arasında, Arkadaşlık İlişkileri ile İlgili Kalıp yargılar Ölçeği ile Romantik ilişkilerde Kalıp Yargılar Ölçeği arasında anlamlı ilişki olmadığı tespit edilmiştir.

Sakallı ve Curun (2001), romantik ilişkiler hakkındaki kalıpyargılar karşısındaki tutumlarda erkeğin baskın, kadının kabul edici olması konusunu incelediklerinde düşmanca ve dostça cinsiyetçilikten yüksek puan alan katılımcıların düşük puan alan katılımcılara oranla romantik ilişkide erkeğin baskın, kadının kabul edici tavırları konusundaki kalıpyargılara olumlu baktıklarını saptamışlardır. Ayrıca, erkek katılımcıların kadın katılımcılara göre romantik ilişkilerde erkeğin baskın, kadının kabul edici tavırları konusundaki ifadelere daha olumlu yaklaştıkları görülmüştür.

Komarowski (1975) tarafından yapılan araştırmada erkeklerin %30'unun partnerleri karşısında üstün olmama kaygısı yaşadıklarını tespit etmiştir. Bu sebeple kadınlar erkeklerin kendilerini üstün hissedebilecekleri biçimde davranmakta, bir açıdan oyunu onların kazanmasına izin verirler. Diğer bir araştırma da baskın davranışların erkeklerin çekiciliklerini arttırdığı; ancak kadınların çekiciliğinde hiçbir etkisi olmadığı ortaya çıkmıştır (Basow, 1992). Okutan ve Büyüksahin (2010) kadınların ilişkiye bağlılıkları, romantik ilişkilerde erkeğin girişken olmasına ilişkin ilgili kalıp yargı puanlarının erkeklerden daha yüksek olduğunu saptanmıştır. Buna karşılık, erkekler seçeneklerin

niteliğini daha olumlu değerlendirme ve romantik ilişkilerde erkeğin baskın kadının kabul edici tavırlarını daha fazla benimseme eğiliminde olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Genç yetişkinlerde “Arkadaşlık İlişkilerinde Kalıp Yargılar Ölçeği” geçerlilik güvenilirlik analizi sonucunda elde edilen ölçek yapısının orijinal ölçeğe büyük oranda benzediği tespit edilmiştir. Yapılan Açımlayıcı faktör analizi ve Doğrulayıcı faktör analizi sonucunda ölçekten 6 madde çıkartılmış ve 16 maddelik ölçek 10 maddeye indirgenmiştir. Elde edilen bu yapı yapısal geçerliliği için yapılan analizler sonucunda gerek uyum indeksleri gerekse güvenilirlik analiz sonuçları ölçeğin genç yetişkinlerde uygun olduğunu ortaya koymuştur. Diğer bir taraftan uyum geçerliliği için “Arkadaşlık ilişkilerinde kalıp yargılar ölçeği” ile “Romantik İlişkiler ile İlgili Kalıp Yargılar Ölçeği” arasında yapılan korelasyon analizi sonucunda iki ölçek arasında anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir. Bu bilgiler ışığında sonuç olarak “Arkadaşlık ilişkilerinde kalıp yargılar ölçeği” nin genç yetişkinlerde yapı geçerliliği sağlanırken uyum geçerliliğinin sağlanmadığı tespit edilmiştir.

“Arkadaşlık ilişkilerinde kalıp yargılar ölçeği” ile “Romantik İlişkiler ile İlgili Kalıp Yargılar Ölçeği” arasında ilişkinin olmaması iki ölçeğin genç yetişkinlerde aynı kavramları ölçmemesi, genç yetişkinlerin arkadaşlık ilişkilerindeki kalıp yargıların ergenlik dönemi başındaki kalıp yargılardan farklı olması olabilir. Bu bilgiler ışığında “Arkadaşlık ilişkilerinde kalıp yargılar ölçeği” nin yapı geçerliliğinin sağlandığı ve “Romantik İlişkiler ile İlgili Kalıp Yargılar Ölçeği” ile arasında anlamlı ilişkinin olmaması nedeniyle uyum geçerliliğinin olmadığı tespit edilmiştir. Yapı geçerliliğinin olması fakat uyum geçerliliğinin olmaması “Romantik İlişkiler ile İlgili Kalıp Yargılar Ölçeği” nin uyum geçerliliğini tespit etmek için uygun bir ölçek olmaması olabilir.

Bu konuya ilgi duyan diğer araştırmacıların bu çalışmada ortaya konan yapısı ile “Arkadaşlık İlişkilerinde Kalıp Yargılar Ölçeği”ni kullanabilir veya bu konuda ölçek geliştirmek istemeleri durumunda genç yetişkinlerde “Romantik İlişkiler ile İlgili Kalıp Yargılar Ölçeği” ile uyum geçerliliği göstermeme durumunu göz önünde bulundurmaları tavsiye edilir.

REFERANSLAR

- Agnor, C. J. (2009). *A proposed model of friendship quality and attachment in preschool children*. Unpublished doctoral dissertation, Seattle Pacific University, Seattle.
- Akın, A., Karduz, F., Akın, Ü. (2014). Arkadaşlık Kalitesi Ölçeği Türkçe Formunun Geçerlik Ve Güvenirliği, *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 3(4), 378-383.
- Allgood, S. F. (2008). *The intimate friendship scale: Factors and associations with drinking patterns among college aged friends*. Unpublished master dissertation, North Carolina Wilmington University, North Carolina.
- Altemeyer, B. ve Hunsberger, B. (1992). Authoritarianism, religious fundamentalism, quest, and prejudice. *International Journal for the Psychology of Religion*, 2(2), 113–133.
- Atak, H. ve Taştan, N. (2012). Romantik İlişkiler ve Aşk, *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar-Current Approaches in Psychiatry* 2012;4(4):520-546.
- Atmaca, M. (2017). *Ergenlerin Benlik Saygılarının Arkadaşlık İlişkileriyle İlgili Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi: Avcılar Örneği*, Yüksek Lisans Tezi, Nişantaşı Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Aytaç, Ö. ve Tan, M. (2019). Arkadaşlık Üzerine Kuramsal Yaklaşımlar, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 29(1), 345-359.
- Balcı Çelik, S., Vural Batık, M. ve Özcan, K. (2016). Arkadaşlık İlişkilerinde Kalıp Yargılar Ölçeği: Geçerlik Ve Güvenirlik Çalışması, *International Periodical for the Languages*, 11/19 Fall 2016, p. 133-144.
- Barnett, R. V. & Yıldırım, F. (2017). Comparing the effects of some variables on passionate love among young people: a cross-cultural study. In N.R. Sifton. (Ed.), *Family Dynamics and Romantic Relationships in a Changing Society*, 62-83.
- Baumeister, R. & Leary, M. (1995). The need to belong: desire for interpersonal attachments as a fundamental human motivation. *Psychological Bulletin*, 117, 497-529.
- Berndt, T. J. (2002). Friendship quality and social development. *Current Directions in Psychological Science*, 11 (1), 7-10.
- Budak, S. (2003). *Psikoloji Sözlüğü*. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.

- Bukowski, W. M. & Hoza, B. (1989). *Popularity and friendship: Issues in theory, measurement, and outcome*.
- Çayır, K. (2012). Gruplararası ilişkiler bağlamında ayrımcılık. K. Çayır ve M. A.Ceyhan (Ed.), *Ayrımcılık çok boyutlu yaklaşımlar içinde* (s.5-15). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Çelik, H. E. ve Yılmaz, V. (2013). *LISREL 9.1 ile Yapısal Şitlik Modellemesi Temel Kavramlar-Uygulamalar-Programlama* (1. Basım). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Çevik, G. (2007). *Lise 3. sınıf öğrencilerinin arkadaşlık ilişkileri ve benlik saygılarının bazı değişkenler açısından incelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Çevik, G.B, Atıcı, M. (2008). Lise 3. sınıf öğrencilerinin arkadaşlık ilişkilerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi, *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17 (2), 35-50.
- Chow, W. Y. (2008). *The role of friendship on adolescent mental health problems. Unpublisheddoctoral dissertation*. Arizona State University, Arizona.
- Çokluk, Ö. Şekericioğlu, G ve Büyüköztürk, Ş. (2014) *Sosyal Bilimler İçin Çok Değişkenli İstatistik SPSS ve LISREL Uygulamaları*, Pegem, Ankara.
- Curun, F., Taysi, E. ve Orcan, F. (2017). Ambivalent sexism as a mediator for sex role orientation and gender stereotypes in romantic relationships: a study in Turkey. *Interpersona: An International Journal on Personal Relationships*. 11(1), 55- 69.
- Demirtas Zorbaz, S., Ulas, O., & Kepir-Savoly, D. D. (2015). University student's relationship's believes: sample of Turkey. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 185, 495-499.
- Devito, Joseph A. (2012). *The Interpersonal Communicaion Book*. New Jersey: Pearson.
- Diñer, M. (2008). *Alt ve üst sosyo ekonomik düzeyde lise ikinci sınıfa devam eden ergenlerin anne-baba tutumlarını algılamaları ile arkadaşlık ilişkilerinin incelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Doğan, M., (2001). *Büyük Türkçe Sözlük*, Gerçek Hayat Yayınları: İstanbul.
- Dökmen Z.Y. (2004). *Toplumsal cinsiyet, sosyal psikolojik açıklamalar*. Sistem yayıncılık.

- Dökmen, Z. (2010). *Toplumsal Cinsiyet Sosyal Psikolojik Açıklamalar*. Ankara: Sistem Yayıncılık.
- Durmuşoğlu, N. ve Doğru, S. (2006). Çocukluk örseleyici yaşantılarının ergenlikteki yakın ilişkilerde bireye etkisinin incelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15, 237-246.
- Ellemers, N. (2018). Gender Stereotypes. *Annual Review of Psychology*, 69, 275-298.
- Ellis, A., ve Dryden, W. (1997). *The practice of rational emotive behavior therapy*. New York: Springer Publishing Company.
- Erdley, C. A., Nevman, J. E., Mason, C. A. and Carpenter, E. M. (2003). Popularity, friendship quantity and friendship quality: Interactive influences on childrens loneliness and depression. *Journal of Clinical Child & Adolescent Psychology*, 32 (4),546-555.
- Frankel, F. (2011). *Tips for parents: friendship issues of the gifted and talented elementary school child*. Davidson Institute for Talent Development. Erişim tarihi: Kasım 2011. Davidson Institute | Programs & Support for the Profoundly Gifted (davidsongifted.org)
- Furman, W. ve Buhrmester, D. (1992). Age and sex differences in perceptions of networks of personal relationships. *Child Development*, 63, 103-115.
- Gray-Little, B. (1982). Marital Quality and Power Processes among Black Couples. *Journal of Marriage and Family*, 44 (3), 633-646.
- Gray-Little, B., ve Burks, N. (1983). Power and Satisfaction in Marriage: A Review and Critique. *Psychological Bulletin*, 93 (3), 513-538.
- Gray-Little, B., ve Burks, N. (1983). Power and Satisfaction in Marriage: A Review and Critique. *Psychological Bulletin*, 93 (3), 513-538.
- Gülaydın, G. ve Semerci, B. (2018). Romantik İlişkisi Olan Yetişkin Bireylerin İlişki Doyumlarının Bağlanma Stilleri, Benlik Saygısı ve Kişilerarası İlişki Tarzları Açısından İncelenmesi, *Psikoloji Araştırmaları*, 2018; 3(6): 14-25.
- Gümüsoğlu, F. (2008). Ders Kitaplarında Toplumsal Cinsiyet. *Toplum ve Demokrasi Dergisi*, 2(4), 39-50.
- Gündoğdu, R. (2003). *İlköğretim 3., 4. ve 5. sınıf çocuklarının arkadaşlık konusundaki görüşleri ve arkadaşlık seçimlerini etkileyen etmenler*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

- Hamilton, D. L. ve Sherman, J. W. (1994). Stereotypes. R. S. Wyer ve T. K. Srull, (Ed.), *Handbook of social cognition* (Cilt: 2) içinde (209-285). Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Hartup, W.W. and Stevens, N. (1997). Friendships and adaptation in the life course. *Psychological Bulletin*, 121, 335-370
- Hegarty, P. ve Pratto, F. (2001). The effects of social category norms on explanations for intergroup differences. *Journal of Personality and Social Psychology*, 80(5), 723-735.
- Helm, B. (2013). "Friendship", *The Stanford Encyclopaedia of Philosophy* (Fall 2013 Edition), Edward N. Zalta (ed.),
- Hogg, M. A. ve Vaughan, G. M. (2007). *Sosyal Psikoloji*. (Çev: İ. Yıldız ve A. Gelmez). Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Hogg, M. ve Vaughan, G. (2005), *Social Psychology*. Çev. Yıldız İbrahim ve Gelmez Aydın (2011), Ankara: Ütopya Yayınevi
- Hortasçu, N. (2003). *Çocuklukta ilişkiler: ana baba, kardeş ve arkadaş* (Birinci baskı). Ankara: İmge Kitabevi yayınları.
- İbrahim, E. ve Dickie, C. (2010). "A Conceptual Model of the Human Resource Climate Dimensions That Influence the Development of Workplace Relationships". *Research and Practice in Human Resource Management*, 18(2): 47-60
- Kahraman, F. (2008). *Ergenlerde arkadaşlık ilişkisi ile mizah duygusu arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kalaycı, N. (2015). Toplumsal cinsiyet eşitliği açısından bir çizgi film çözümlemesi: PEPEE. *Eğitim ve Bilim*, 40(177), 243-270.
- Karabayeve, B. ve Tutkun, Ö. F. (2001). Türk Cumhuriyetlerinde Gelen Öğrencilerin Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşlarına Karşı Taşıdıkları Kalıp Yargılar. *Bilig*, 18, 1-26.
- Karaboğa, M.T. (2018). Üniversite Öğrencilerinin Bir Sosyalleşme Alanı Olarak Sosyal Medya Hakkındaki Görüşleri, *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2018; 14(3): 912-936.
- Kaypakoğlu, S. (2010). *Kişilerarası İletişim: Cinsiyet Farklılıkları Güç ve Çatışma*, İstanbul: Derin Yayınları.

- Kılıç, A. Z., Beyazova, A., Akbaş, H. M., Zara, A., & Serhatlı, İ. (2014). Okul Çağı Çocuklarının Toplumsal Cinsiyet Algıları: Gündelik Yaşam Örnekleriyle Cinsiyetçiliğin Benimsenme Durumuna ve Esneyebilme Olasılığına Dair Bir Araştırma. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 17(2), 121-151.
- Kılıç, B. (2020). *Romantik İlişkilerde Psikolojik İyi Oluş ve İlişki Boyutları Üzerine Bir İnceleme*, Aile Danışmanlığı Ve Eğitimi Yüksek Lisans Programı Bitirme Tezi, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kınlı, İ. Ö., & Kınlı, O. (2019). Etnik Kalıp Yargılar Ve Avrupa'da Türk İmgesi (16.-18. Yüzyıl). *Eğitim Bilim Toplum*, 17(66), 55-73.
- Kınlı, İ. ve Kınlı, O. (2019). Etnik Kalıp Yargılar Ve Avrupa'da Türk İmgesi (16.-18. Yüzyıl), *Journal of Education Science Society*, 17(66), 55-73.
- Kızılloluk, H. (2013). *Eğitimin toplumsal temelleri*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Köknel, Ö. 2005. *Depresyon: Ruhsal çöküntü*. Altın Kitaplar Yayınevi, 319 s., İstanbul.
- Kübra Kurt (2022). *Romantik İlişkilerde Mükemmeliyetçilik Ve Affetme*, Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- Kurnaz, S. (2021). Kimlik Ve Çokkültürlülük Üzerine Bir Değerlendirme, *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* Yıl: 2021/3, Sayı: 41, s. 32-54
- Lafollette, H. (1999). *Kişisel İlişkiler:Sevgi, Kimlik ve Ahlak*, Çev. Ferma Lekesizalın, İstanbul, Ayrıntı Yayınları.
- Marion, D. (2008). *Longitudinal change in friendship quality and adolescent adjustment*. Unpublished master dissertation, Florida Atlantic University, Florida.
- Meydaneri, Y. (2006). *Sosyolojik açıdan kadınlarla ilgili kalıp yargılar (Kırıkkale Örneği)*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.
- Moller, A. T. ve Van Zyl, P. D. (1991). Relationships beliefs, interpersonal perception and marriage adjustment. *Journal of Clinical Psychology*, 47, 28-33.
- Morrison, R. (2004). Informal Relationship in the Workplace; Association with Job Satisfaction, Organisational Commitment and Turnover Intentions. Auckland, New Zealand. *New Zealand Journal of Psychology*, Vol 33, No. 3, 114-128.
- Morrison, R. L. and Nolan, T. (2009). I get by a little help from my friends at work. *New zealand journal of social science online*, 4 (1), 41-54.

- Newman, D. M. (2013). *Sosyoloji günlük yaşamın mimarisini keşfetmek*. (çev. A. Arslan). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Okutan, N., & Büyüksahin-Sunal, A. (2010). Romantik ilişkilerde bağlanım: Dindarlık algısı ve romantik ilişkilerle ilgili kalıpyargılar. *Türk Psikoloji Yazılar*, 13(26), 80-88.
- Omer F. Tutkun, Mustafa Koç (2008). Mesleklere Atfedilen Kalıp Yargılar, Ankara University, *journal of faculty of Educational Sciences*, year: 2008, vol: 41, no: 1, 255-273.
- Özdamar, K. (1999) *Paket Programlar ile İstatiksel Veri Analizi*, Kaan Kitapevi, İstanbul.
- Özdemir, E. (2006). *Okul öncesi dönem çocuklarının cinsiyet özelliklerine ilişkin kalıp yargılarının incelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Peplau, L. A., ve Campbell, S. M. (1989). The Balance of Power in Dating and Marriage. J. Freeman, (Ed.), *Women: A Feminist Perspective* içinde Mountain View: CA: Mayfield Publishing Co. (121-137).
- Polat, E. (2019). *11-14 Yaş Ortaokul Öğrencilerinin Arkadaşlık İlişkileri Ve Rekabetçi Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Poyraz, H. (2012). "Bir Değer Olarak Arkadaşlık", *Cogito*, sayı: 68-69, s. 196-203.
- Sabatelli, R. M., & Bartle Haring, S. (2003). Family of origin experiences and adjustment in married couples. *Journal of Marriage and Family*, 65(1), 159-169.
- Safilios-Rothschild, C. (1976). A Macro- and Micro-Examination of Family Power and Love: An Exchange Model. *Journal of Marriage and Family*, 38 (2), 355- 362.
- Sakallı N, Curun F. (2001). Romantik ilişkilerle ilgili kalıp yargılara karşı tutumlar. *Tecrübi Psikoloji Çalışmaları*, 22:31-45.
- Sakallı, N. (2003). How do romantic relationship satisfaction, gender stereotypes and gender relate to future time orientation in romantic relationships? *Journal of Psychology*, 137(3), 294-303.
- Sakallı, N. ve Curun, F. (2001). Romantik ilişkilerle ilgili kalıpyargılara karşı tutumlar. *Tecrübi Psikoloji Çalışmaları*, 22, 31-45.

- Sarı, T. (2008). *Üniversite Öğrencilerinde Romantik İlişkilerle İlgili Akılcı Olmayan İnançlar, Bağlanma Boyutları ve İlişki Doyumu Arasındaki İlişkiler*. Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Saygın Sarbay, Z. (2015). Çelik ile Çelikle'nin Reklam Kokan Aşk: Arçelik Reklamlarında Toplumsal Cinsiyet Roller. *İlef Dergisi*, 2(1), 95-114.
- Schermelleh-Engel, K., H. Moosbrugger ve H. Müller. (2003). Evaluating the Fit of Structural Equation Models: Tests of Significance and Descriptive Goodness-of-Fit Measures. *Methods of Psychological Research*, 8.2, 23-74.
- Schumacker, R. E. ve R. G. Lomax. (2004). *A Beginner's Guide to Structural Equation Modeling* (2. Basım). Mahwah, NJ, US: Lawrence Erlbaum Associates Publishers.
- Sharp, E.A. ve Ganong, L.H. (2000). Raising awareness about marital expectations: Are unrealistic beliefs changed by integrative teaching? *Family Relations*, 49, 71-76.
- Sias, P.M. and Cahill, D.J. (1998). From coworkers to friends: the development of peer friendships in the workplace. *Western journal of communication*, 62 (3), 273-299.
- Song, S.H. (2006). Workplace friendship and employees productivity: lmx theory and case of the soul city government. *International review of public administration*, 11 (1), 47-58.
- Steele, C. M. ve Aronson, J. (1995). Stereotype threat and the intellectual test performance of African Americans. *Journal of Personality and Social Psychology*, 69(5), 797–811.
- Steele, C. M., Spencer, S. J. ve Aronson, J. (2002). Contending with group image: The psychology of stereotype and social identity threat. *Advances in Experimental Social Psychology*, 34, 379–440.
- Steinberg, L. (2005), *Adolescence*, Stephen B. Rutter, Seventh Edition.
- Sümer, S. ve Arıca, T. (2018). Romantik İlişkilerde Bağlanma Stilleri, Romantik Kıskançlık ve İlişki Doyumu Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, *Psikoloji Araştırmaları*, 3(6): 6-13.
- Tan, M. (2019). *Arkadaşlığın Sosyolojisi: Değişen Arkadaşlık İlişkileri Üzerine Bir Araştırma (Mardin Örneği)* Doktora Tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Taşbaş, H. (2021). *Kalıp Yargılara Ne Zaman İnanırız? Kalıpyargılama Süreçlerinde Doğruluk İllüzyonunun Rolü*, Doktora Tezi, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- Taylor, S. E., Peplau, L. A., and Sears, D. O. (2003). *Social psychology*, 11th Ed. Upper Saddle River, NJ: Prentice-Hall.
- TDK (2022). [arkadaş ne demek TDK Sözlük Anlamı \(sozluk.gov.tr\)](https://sozluk.gov.tr/).
- Temiz, Z. ve Cin, F. M. (2017). Okul öncesi eğitimde cinsiyet eşitliği üzerine betimsel bir çalışma. *Yüzcü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(1), 940-965.
- Thompson, M., Grace, C.O., Cohen, L.J. (2002). *Çocuğunuzun arkadaşlık ilişkileri* (Çev. E. N. Boylu). Ankara: Arkadaş Yayınevi.
- Tok, Y. (2001). *Cinsiyet rolleri ile ilgili farklı kalıp yargılara sahip üniversite öğrencilerinin saldırganlık düzeyleri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi SBE, Ankara.
- Türk, E. G., & Yıldız, A. D. (2017). Aşk Biçemleri, İlişki Doyumu ve Yalnızlık: Üniversite Öğrencileri Üzerine Bir Çalışma . *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 97-109.
- Tutkun, Ö. F. ve Koç, M. (2008). Mesleklere atfedilen kalıpyargılar. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 41(1), 255-273.
- Uşaklı, H. (2006). *Drama temelli grup rehberliğinin ilköğretim V. Sınıf öğrencilerin arkadaşlık ilişkileri, atılmanlık düzeyi ve benlik saygısına etkisi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Wiltz, J. M.A. (2005). *Identifying factors associated with friendship in individuals with mental retardation*. Unpublished doctoral dissertation, Ohio State University, Ohio
- Yager, Jan (2003). *Arkadaşlık Acıtmaya Başladığında*, Çev. Aslı Mercan, İstanbul: Beyaz Balina Yayınları.
- Yavuzer, H. 2007. *Ana baba ve çocuk*. 18.Baskı. Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Yılmaz, H. (2019). *Bağımsız Anaokullarında Görev Yapan Öğretmen Dışındaki Personelin İş Arkadaşlık İlişkilerinin Performansları Üzerindeki Etkisi*, Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Yzerbyt, V. Y., Rocher, S. J. ve Schadron, G. (1997). Stereotypes as explanations: A subjective essentialistic view of group perception. R. Spears, P. Oakes, N. Ellemers

ve A. Haslam, (Ed.), *The psychology of stereotyping and group life* içinde (20-50).
Oxford: Basil Blackwell.

EK A

ANKET FORMU

İsim: Dr. Büşra ALPARSLAN

Gönül BERRAK GİRİŞKEN

İmza:

Tarih:

A.1 BİLGİLENDİRİLMİŞ ONAM FORMU

Değerli Katılımcılar,

Sizi Altınbaş Üniversitesi Psikoloji Yüksek Lisans öğrencisi olan Gönül Berrak Girişken tarafından yürütülen ve Dr. Öğr. Üyesi Büşra ALPARSLAN danışmanlığında yürütülen yüksek lisans tez çalışmasına davet ediyoruz. Bu çalışmaya katılmak tamamen gönüllülük esasına dayanmaktadır. Çalışmaya katılmama veya katıldıktan sonra herhangi bir anda çalışmadan çıkma hakkında sahipsiniz.

Çalışmayı yanıtlamanız, araştırmaya katılım için onam verdiğiniz biçiminde yorumlanacaktır. Size verilen formlardaki soruları yanıtlarken kimsenin baskısı veya telkini altında olmayın.

Bu formlardan elde edilecek bilgiler sadece araştırma amacı ile kullanılacaktır. Herhangi bir sorunuz olursa araştırmacıya sorabilirsiniz. (İletişim adresi: gonul_berrak@hotmail.com)

1. Araştırmayla İlgili Bilgiler:

Bu araştırma, genç yetişkinlerin arkadaşlık ilişkileri hakkındadır ve bir yüksek lisans tez çalışmasıdır.

2. Çalışmaya Katılım Onayı:

Yukarıda yer alan ve araştırmadan önce katılımcıya verilmesi gereken bilgileri okudum ve katılmam istenen çalışmanın ne amaçla yapıldığını, katılımcı olarak üzerime düşen sorumlulukları tamamen anladım. Çalışma hakkında verilen yazılı açıklamayı okudum ve anladım. Bu çalışmayı istediğim zaman ve herhangi bir neden belirtmek zorunda kalmadan bırakabileceğimi ve bıraktığım takdirde herhangi bir olumsuzluk ile karşılaşmayacağımı anladım.

Bu koşullarda söz konusu araştırmaya kendi işteğimle, hiçbir baskı ve zorlama olmaksızın katılmayı kabul ediyorum.

Evet, kabul ediyorum ☐

Hayır, kabul etmiyorum ☐

A.2 DEMOGRAFİK BİLGİ FORMU

Cinsiyet:

Yaş:

En son mezun olduęunuz okul:

a) ilkokul b) orta okul c) Lise d) Ön lisans e) Lisans f) Yüksek lisans ve üstü

Şu an öğrenci misiniz?.....

Eğer öğrenci iseniz hangi seviyede öğrencisiniz?

a)Lise b) Ön lisans c) Lisans d) Yüksek lisans ve üstü

Medeni Hal:

A.3 ARKADAŞLIK İLİŞKİLERİNDE KALIP YARGILAR ÖLÇEĞİ (AİKYÖ)

AÇIKLAMA: Aşağıda arkadaşlık ilişkilerindeki kalıp yargılara yönelik tutum ifadeleri yer almaktadır. Sizden istenilen, arkadaşlarınızla olan ilişkileriniz veya arkadaşlık ile ilgili düşüncelerinizi göz önüne alarak maddeleri cevaplandırmanızdır. Her ifade için “**TAMAMEN KATILIYORUM**”, “**KATILIYORUM**”, “**KARARSIZIM**”, “**KATILMIYORUM**” ve “**HİÇ KATILMIYORUM**” olmak üzere beş seçenek bulunmaktadır. Vereceğiniz cevaplar gizli tutulacaktır. Katkılarınız için teşekkür ederiz.

MADDELER	HİÇ KATILMIYORUM	KATILMIYORUM	KARARSIZIM	KATILIYORUM	TAMAMEN KATILIYORUM
Arkadaşlık yakın ilgi ve nezaket gerektirir.					
Arkadaşımın iyi bir dinleyici olmasını isterim.					
Arkadaşlık güven gerektirir.					
Arkadaşlık olumlu birçok duyguda karşılıklılık gerektirir.					
Arkadaşım sözünde duran bir kişi olmalıdır.					
Arkadaşlık anlayışla beslenir.					
Arkadaşımın her konuda konuşabilmeliyim.					
Özveri arkadaşlığın devamı için gereklidir.					
Arkadaşlar kavga etseler de kolay barışırlar.					
Arkadaşımın güler yüzlü olmasını isterim.					
Arkadaşlarımla boş zamanlarımızı nasıl geçireceğimiz konusunda genelde anlaşıyoruz.					
Arkadaşımın benimle vakit geçirmesinden hoşlanırım.					
Sıcakkanlı insanlarla arkadaşlık etmekten hoşlanırım.					
Saygısız insanlarla arkadaş olmak istemem.					
Arkadaşlık ilişkileri kurarken sınıfsal ve ırksal ayırım yapmak yanlıştır.					
Şımarık, kibirli ve kendini ön plana atan kişilerle arkadaş olmak istemem.					